

1981/82:126

Onsdagen den 21 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

16 § Anslag till folkpensioner m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:10.

Anf. 76 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Jag skulle inledningsvis vilja fråga Arne Andersson i Gustafs: När har regeringen fattat några beslut om att höja pensionerna? När skedde det? Vilket år? Vilken dag? De höjningar av pensionerna som har skett grundar sig på beslut som fattades före 1976, innan de borgerliga började regera det här landet. Det gäller beslutet om värdesäkring av pensionerna och besluten 1969 och 1974 om pensionstillskotten. Ni söker sola er i glansen av de beslut som den socialdemokratiska regeringen fattade om värdesäkring och om pensionstillskotten till de sämst ställda pensionärerna. Men var så säker, Arne Andersson i Gustafs – pensionärerna vet vilka de kan lita på då det gäller tryggheten!

När nu centern tillsammans med moderaterna i en reservation återkommer till frågan om undantagandet från ATP, kan man inte undgå att ställa frågan, vad det är för spel man bedriver. Den sociala nedrustning som nu pågår motiverar man med att besparingar är nödvändiga och att de måste gå ut också över pensionärer, sjuka, handikappade och arbetslösa. Men det genererar inte centern att samtidigt lägga fram motioner och förslag som på ett helt fantastiskt sätt skulle öka kostnader och budgetunderskott. Undantagandet från ATP skulle sannolikt kosta drygt 100 milj. kr. För en tid sedan behandlade vi en centermotion om vårdnadsbidrag, som skulle medföra kostnadsökningar på över 600 milj. kr. Till dagens utskottsbetänkande är fogat ett särskilt yttrande från ett par centerpartister, där det anförs att pensionens storlek bör vara lika för alla, oavsett civilstånd. Det skulle medföra ytterligare utgifter för folkpensioner på närmare 1 800 milj. kr.

Det här dubbelspelet pågår samtidigt som man nu kraftigt försämrar vitala delar av vårt sociala trygghetssystem. Urholkningen av pensionernas värdesäkring är ett exempel. Försämringen av sjukförsäkringen och införandet av karensdagar är ett annat. Det borde finnas någon gräns för vad de sociala nedrustarna företar sig.

Sannolikt är centerpartisterna glada för att deras löftesmotioner blir avslagna, så att de slipper ansvaret för att betala kostnaderna. I den politiska propagandan kan man ju sedan alltid hänvisa till att man inte nådde ända fram.

Låt mig, herr talman, säga ytterligare några ord om undantagandet. Jag skall då ta upp den del som gäller änkoras rätt till pensionstillskott. Pensionskommittén har som bekant funnit att när maken har varit undantagen från ATP, så kan det uppstå effekter som framstår som mindre tillfredsställande. Kommittén föreslog därför att rätt till pensionstillskott skulle tillkomma änka, oberoende av makens undantag, såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som när hon uppbär änkepension.

Utskottet förutsätter att regeringen snarast vidtar åtgärder för att frågan om pensionstillskott till änkor får sin lösning. Om detta är utskottet enigt. Ni regerar ju här i landet. Socialministern är centerpartist. Ni har under en lång tid haft tillfälle att lägga fram förslag. Arne Andersson i Gustafs och Gullan Lindblad har tydligen tagit fel adress när de riktat sig till mig i denna fråga. Får jag upplysa om att socialdepartementet är beläget vid Jakobsgatan 26 här i Stockholm. Där finner ni socialministern, som borde kunna ge er besked om vad hon egentligen tänker göra i den här frågan i fortsättningen.

Anf. 77 EIVOR MARKI.UND (vpk):

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs hävdade, innan vi bröt för middagsuppehåll, att beloppen för den totala folkpensionen med helt pensionstillskott hade fördubblats. Det är riktigt i och för sig, i kronor räknat. Men Arne Andersson aktar sig visligen för att också ta med inflationen i den bedömningen. Och det känner vi igen från andra områden. Jag gör det t. ex. från åtskilliga diskussioner med regeringspartierna om alla de bidrag som Norrbotten enligt dessa lär ha fått och som sägs ha varit större än någonsin tidigare.

Men när sedan Arne Andersson hävdar att köpkraften för pensionärerna har ökat, så måste han väl ändå medge att det är svårt att bevisa. Levnadskostnadsindex har under tiden från januari 1976–november 1981 – det är de siffror jag haft tillgång till – stigit med 63,8 %. Livsmedlen har stigit med 67,2 % och våra subventionerade baslivsmedel med 69,4 %. Under samma tid har hyran stigit med 74,9 %. Då finns varken de kraftiga hyreshöjningarna eller matprishöjningarna som genomfördes den 1 januari medräknade.

Den jämförelse som Arne Andersson gör med löntagarna är inte heller riktig. Tar man med fler år än de senaste, då löntagarna förlorat i reallön, så ligger pensionärerna fortfarande på minus.

Jag vill i detta sammanhang upprepa att jag finner det mycket mothju-

dande att grupper på detta sätt ställs mot varandra, grupper som inte någondera har något överskott att ta av.

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Anf. 78 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att gå upp i den här debatten, eftersom vi från folkpartiets sida inte har någon reservation eller något särskilt yttrande. Vi har i stället följt majoritetens linje, även om majoritetens sammansättning skiftar något i de olika punkterna. Vi har därmed också följt budgetpropositionen. Men nu blev folkpartiet särskilt åpostroferat före middagspausen, varför jag vill göra en mycket kort kommentar i den fråga som gäller rätten till pensionstillskott vid undantagande från ATP.

Utän att närmare gå i polemik med företrädaren för det andra regeringspartiet eller med Gullan Lindblad vill jag bara konstatera att regeringen i sin proposition 1980/81:178 om slopande av möjligheterna att anmäla undantagande från ATP avstått från att lägga fram förslag om rätt till pensionstillskott för dem som begärt undantaganden från ATP. Samma ställningstagande gjorde också pensionskommittén i sitt betänkande.

Det finns ingen anledning för mig att nu upprepa de skäl som pensionskommittén framförde i denna fråga och som vi kan läsa i det betänkande från utskottsmajoriteten som vi nu diskuterar. Ligger man därtill dagens bekymmersamma statsfinansiella läge är det inte konstigt att folkpartiet står fast vid sin tidigare ståndpunkt. Vi diskuterade denna fråga förra året, och folkpartiet hade samma inställning också då.

Frågan om änkas rätt till pensionstillskott när make har begärt undantagande från ATP är föremål för behandling i regeringskansliet. Pensionskommittén har, som vi redan har hört, föreslagit att rätt till pensionstillskott skall tillkomma änka oberoende av makes undantagande såväl när hon uppbär ålders- och förtidspension som när hon uppbär änkepension. Detta förslag skall remissbehandlas, och liksom vi annars brukar göra bör vi väl även här avvakta pågående behandling. Jag vill emellertid liksom Sven Aspling understryka vad vi säger i utskottsskrivningen: "Utskottet förutsätter att regeringen snarast vidtar åtgärder för att frågan om pensionstillskott till änkor skall få en lösning."

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 79 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Jag skall inte diskutera mera med Margareta Andrén. Jag har bara konstaterat var partierna stod i den fråga som vi diskuterade före middagspausen.

Det är riktigt. Eivor Marklund, att man inte skall ställa grupper mot varandra. Men varje budget, det må vara statsbudget, kommunalbudget eller annan budget, har en inkomstsida och en utgiftssida. Det bör vpk beakta.

Herr talman! Före middagspausen seglade Sven Aspling runt ordentligt i debatten. Han tog upp frågor som finns på kammarens bord i dag, som har

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

varit där tidigare och som kommer tillbaka. Jag skall inte följa med på hans vådliga färd.

Jag skulle bara vilja fråga Sven Aspling: Är det riktigt som det står i reservation 1 att socialdemokraterna nu accepterar en uppräknig av pensionerna en gång per år? Förra året var de inte med på en sådan metod – då slogs de i denna kammare för att man skulle behålla den tidigare beräkningen av pensionsbeloppen. Det vore bra om jag fick ett svar på den frågan.

Socialdemokraterna har sagt att man skall finansiera förändringarna genom att höja momsens med 2 %. Pensionärerna kommer väl knappast att undgå att beröras av den momshöjningen. Det vore bra att av herr Aspling få en kommentar till det också.

Inom det socialdemokratiska partiet lär man diskutera frågan om en reallöneanknuten pension. Är det riktigt eller inte? Om det är riktigt måste pensionärerna verkligen få ett besked före valet.

I sitt inlägg har Sven Aspling använt väldigt starka uttryck mot regeringens agerande. Han har talat om attacker mot pensionssystemet, om kampanj mot ATP när den infördes. Låt mig bara stillsamt notera att den diskussion som pågick på 1950-talet hade två inriktningar. Socialdemokraterna ville – vilket också blev riksdagens beslut – knyta pensionerna till ett system där man fick kompensation för den inkomst som man hade när man var yrkesverksam. Det parti som jag företräder ville ha en högre grundpension som var lika för alla. Det är kanske värt att beakta att i fråga om de pensionsbelopp som i dag utgår är skillnaden mellan de lägsta och de högsta beloppen betydande. Man kan ibland undra över vilken grupp herr Aspling företräder.

Herr Aspling talade om social nedrustning. Det talet har vi hört väldigt många gånger. Herr Aspling frågade om jag kunde ange något område, där de nuvarande regeringspartierna har lagt ett förslag som förbättrat förhållandena för pensionärerna. Ja, det ligger ett förslag på kammarens bord i dag, ett förslag som herr Aspling har tillstyrkt. Jag hoppas att minnet finns kvar, så att herr Aspling kan konstatera detta. Annars går det att läsa innantill. Socialdemokraterna har alltså tillstyrkt förslaget.

Om vi skall balansera denna debatt, finns det anledning att framhålla att det i fråga om många av de förslag som har rört pensionärerna eller annan social verksamhet har rått stor enighet. Skulle de nuvarande regeringspartierna ha haft för avsikt att nedrusta socialt, vilket herr Aspling i dag vill påstå, skulle väl inte under den tid som vi har haft borgerliga regeringar pensionsbeloppet för pensionärer med enbart pensionstillskott ha fördubbats. Eller är det inte så, herr Aspling? Räknar vi på olika sätt? Det vore värdefullt att få en kommentar till detta.

Herr Aspling har även förklarat här att socialdemokraterna, om de kommer i regeringsställning, skall diskutera pensionernas storlek med PRO. Jag noterar detta – alltså inte med andra pensionärsorganisationer. Jag tycker det är bra att man kan ha överläggningar med pensionärsorganisationer i alla frågor som berör pensionärerna. Det är en väldigt viktig del före beslutsprocessen.

I sitt andra anförande sade herr Aspling återigen att de som har begärt undantagande från ATP inte skulle få pensionstillskott. Herr Aspling nämnde båda grupperna och talade också om vilka kostnader det skulle medföra för samhället att ta bort den orättvisa som det i dag innebär att pensionärer, som en gång har begärt undantagande från ATP, många år därefter drabbas av ett beslut, som gör att de inte kan få det lägsta pensionsbeloppet innefattande ålderspension och pensionstillskott.

Anf. 80 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Vad gäller den framtida rätten till pensionstillskott för änkor till män som tidigare har begärt undantagande från ATP sade jag mycket riktigt i mitt anförande, att utskottet har uttalat sig positivt i den frågan. Det borde Sven Aspling ha hört om han hade lyssnat. Och det är gott och väl. Det är ett litet fall framåt. Men jag tycker att det är synd att utskottet inte har tagit steget fullt ut och förordat en ändring så att denna grupp definitivt hade fått rätt till pensionstillskott.

Jag har inte tagit fel på adress vad gäller socialministern. Jag tycker nog att det är ganska skönt att vi har en centerpartist på den posten, eftersom både centerpartister och moderater är eniga i denna fråga. Socialdemokraterna tycks vara ointresserade när det gäller att rätta till förhållandena för den grupp i samhället som allra bäst behöver ekonomiskt stöd.

Socialdemokraterna vill gärna framställa sig såsom den främsta värnaren av de svaga i samhället. Men jag tycker det vore bra om man inriktade sin indignation och sitt engagemang mera på de grupper i samhället, som verkligen behöver hjälp. Annars är man mycket aktiv och vill strö litet socker över de flesta grupper i samhället. Här gäller det verkligen en grupp som har det ekonomiskt besvärligt.

Det är synd att vi inte har kunnat ta steget fullt ut, men min förhoppning är att förhållandena nu skall rättas till. Det hade varit betydligt bättre om Sven Aspling sagt som det förhåller sig, nämligen att detta är någon form av bestraffning för att man en gång ställde sig utanför ATP-systemet. Men på den tiden visste man inte alls att det skulle komma ett pensionstillskott så småningom. I alla andra socialpolitiska sammanhang är det faktiskt så, att man ser till behovet och inte till orsaken varför vederbörande har fått det ekonomiskt besvärligt. Men så, när det gäller rätt till pensionstillskott för dem som en gång har begärt undantagande skall man, enligt socialdemokratisk modell, straffas.

Anf. 81 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Några kommentarer till en del av de frågor som Arne Andersson i Gustafs tog upp. Han nämnde det extra pensionstillskottet.

Det finns anledning att slå fast att pensionstillskotten aldrig har varit avsedda att användas som någon förevändning för en försämring av pensionernas värdesäkring. De infördes, Arne Andersson, för att vara en standardförbättring för de pensionärer som inte har någon ATP eller en låg sådan. Vi införde pensionstillskotten med dessa klart uttalade motiv.

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Får jag sedan ta upp en annan fråga som Arne Andersson berörde. Det gäller den förändring regeringen vidtog i fjol höst. När den borgerliga riksdagsmajoriteten i december i fjol drev igenom att basbeloppet skulle fastställas för år i stället för som tidigare för månad, motsatte vi oss detta. Konsekvenserna var som vanligt mycket bristfälligt redovisade. Vi slog fast att den enskilde pensionären, den enskilde handikappade och den enskilde studerande skulle komma att få vidkännas en betydande sänkning av sin levnadsstandard. Det är just vad som har inträffat. Utöver den allvarliga förändringen av beräkningsgrunderna för basbeloppet har ni nu även ställt till med detta. Det är det vi måste ta oss ur och samtidigt, så långt det är möjligt, motverka effekterna av denna förändring. Det är därför som vi tillsammans med pensionärernas riksorganisation har kommit fram till den lösning som jag redogjorde för i mitt tidigare anförande. Om Arne Andersson läser vår reservation, skall han finna att vi skriver att storleken av det belopp som då kan bli aktuellt skall "fastställas efter överläggningar med företrädare för pensionärernas organisationer" Observera detta!

Får jag sedan, herr talman, säga ett par ord på en annan punkt, som Arne Andersson tog upp före middagspausen. Även om förändringarna av basbeloppsberäkningarna ännu inte fått den långtgående effekt som regeringen hoppades på, är det främst för framtidens pensionärer man nu underminerar ATP och pensionssystemet. När basbeloppsförändringarna nu inte utvecklats så som ni förutsatte och hoppades då ni ändrade reglerna för värdesäkring, försöker ni bagatellisera detta. Men förändringarna av basbeloppsberäkningarna kvarstår. Hade ni inte trott att ni skulle göra stora besparingar för framtiden, hade väl konsekvensen varit att ni följt våra förslag och ändrat tillbaka, eller hur herr Andersson?

Det här är en allvarlig fråga. Jag har redan noterat att konsekvenserna är uppenbara. Oron är stor ute bland pensionärerna och löntagarna när det gäller de framtida pensionerna. Vilka följer detta får då det gäller bl. a. en ökad privatisering av pensionstryggheten har jag också redovisat tidigare. Därför är det ytterst angeläget att värdesäkring av pensionerna och därmed också förtroendet för ATP och pensionssystemet snarast möjligt återställs.

Jag vill sedan avslutningsvis ta upp en annan fråga, som karakteriserar centerns sätt att driva propaganda. Den gamla klassiska borgerliga metoden att ställa grupp mot grupp får ju sin belysning i nästan varje anförande från centerns sida. Naturligtvis är det inkomstbortfallsprincipen – den princip som väsentliga delar av vårt sociala trygghetssystem bygger på – som centern vill åt, det är vi medvetna om.

Före middagspausen hörde vi Arne Andersson tala om de höga pensionerna. Det intressanta är emellertid att centern inte får något stöd från de intresseorganisationer som har till särskild uppgift att bevaka pensionärernas och de handikappades intressen. Jag antar att Arne Andersson har observerat att de lika energiskt som vi socialdemokrater nu kämpar för att återställa de grundläggande principerna för ATP och pensionssystemet.

Jag vill sedan bara upplysningsvis, Arne Andersson, nämna att den högsta

allmänna pension som någon kan få under 1982 är 86 330 kr. Detta belopp gäller för endast 13 503 personer i landet av – observera – landets 1,8 miljoner pensionstagare.

Anf. 82 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att nu även en centerpartist har ramlat in i detta som vi från vpk-gruppen så många gånger haft anledning att diskutera med representanter för det andra regeringspartiet, nämligen vpk:s förmåga eller – enligt dessa representanters mening – bristande förmåga att göra upp en budget, detta att vi inte skulle veta att det finns en inkomst- och en utgiftssida.

Men frågan gäller faktiskt, Arne Andersson i Gustafs, vad som förs upp på den ena eller andra sidan i en budget. Och vi vill för vår del på inkomstsidan för staten föra in pålagor för dem som kan bära dem och inte för de svagaste grupperna.

Dessutom, Arne Andersson, handlar det inte om att höja pensionerna med de krav som vi har framfört i den här debatten och i våra motioner, utan det handlar om att inte sänka dem.

Anf. 83 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Till fru Marklund kanske jag skulle kunna ställa frågan: Hur mycket har pensionerna sänkts under senare år?

Sedan: Mitt stilla påpekande om att varje budget har en inkomsts- och en utgiftssida beror naturligtvis på att jag har följt hur vpk agerar här i kammaren.

Jag fick givetvis inget svar på mina frågor till Sven Aspling. Det var knappast väntat heller.

Men jag skall upprepa mig: Har socialdemokraterna ändrat åsikt sedan förra året när det gäller beräkningen av basbeloppet? Förra året var det viktigt att gå tillbaka till det gamla systemet. Nu talar Sven Aspling om att de slutliga beloppen skall fastställas efter överläggningar med pensionärernas organisationer. I sitt tidigare anförande sade han visserligen något annat, men det skall vi inte hänga upp oss på.

Beträffande undantagande från ATP uppehöll sig Sven Aspling vid änkor situation. Men jag kommer mycket väl ihåg debatten förra året. Då var det precis lika omöjligt att förändra för änkor till män som begärt undantagande från ATP som det är i dag för den andra gruppen. Och än en gång, herr Aspling: Blanda inte ihop ATP och pensionstillskotten! Jag vet mycket väl att pensionstillskotten tillkom en gång i stor enighet i denna kammare för att kompensera de pensionärer som hade låg eller ingen ATP. Herr Aspling! Vilka skall vi slå vakt om, är det de som har de lägsta pensionerna eller de som har de högsta? Vi kan naturligtvis också diskutera antalet pensionärer.

Sedan säger Sven Aspling också att vi inte skall ställa grupp emot grupp i samhället när vi diskuterar förmåner och kostnader. Ja, men snälla herr Aspling, förklara då de överbud som socialdemokraterna lägger fram! Vi

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

skulle kunna summera socialdemokraternas reservationer i fråga efter fråga som har avgjorts i denna kammare, och då skulle vi kunna konstatera att om kammaren beslutat i enlighet med de reservationerna skulle budgetunderskottet ha varit mycket större.

Herr Aspling! Jag tycker inte att detta är att ställa grupp emot grupp. Jag vill bara konstatera att i ett svårt ekonomiskt läge har man bara två möjligheter att begränsa underskottet, och det är att minska utgifterna eller att öka inkomsterna. Herr Aspling har inte kommit med något förslag i den riktningen.

Anf. 84 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Sven Aspling sade att utgivandet av pensionstillskott inte får vara någon förevändning för en sämre ATP. Jag säger som Arne Andersson i Gustafs att pensionstillskottet tillkom för att bli en standardutjämnande förmån för de grupper i samhället som har det allra sämst ekonomiskt ställt i pensionshänseende. Det tillkom en gång med finansiering genom skattemedel, men bekostas nu av folkpensionsanslaget. Det handlar inte om att på något sätt röra ATP.

Jag noterade att Sven Aspling talade om pensionärsorganisationen. Mig veterligt finns det flera pensionärsorganisationer. Men det som är viktigast är att det ytterst handlar om människor, av vilka en del har det mycket besvärligt ekonomiskt. Vi skall inte se till orsakerna till detta, utan det bör vara Sveriges riksdags verkliga uppgift att se till att de får en bättre standard. Vem är det som ställer grupp emot grupp, Sven Aspling? Det är inte de icke-socialistiska partierna. Det är socialdemokraterna som har skapat oro för pensionärerna, rent ut sagt har skrämt dem.

Alla i den här kammaren är eniga om att vi på allt sätt bör göra det så ekonomiskt bra som möjligt för våra äldre. Vi besjålas av denna anda. Vi kan också konstatera att vi har lyckats komma en ganska god bit på vägen. Pensionärerna är faktiskt den enda grupp i samhället som har fått en standardförbättring på senare år. Vi beklagar att vi inte har den ekonomiska utveckling och den möjlighet som vi hade önskat att ge alla människor en sådan reallöneutveckling. Men vi kan konstatera att pensionärerna har blivit förhållandevis väl tillgodosedda på den punkten. De har faktiskt fått en reallönehöjning på senare år, medan andra grupper har fått vidkännas en reallönesänkning. Jag tycker att vi skall hyfsa den här debatten och se till realiteter.

Anf. 85 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Till Gullan Lindblad skulle jag vilja säga att tack vare det beslut som den socialdemokratiska regeringen på sin tid drev igenom har pensionärerna haft en kompensation för prisstegringarna. Och de sämst ställda pensionärerna har haft en reell förbättring genom pensionstillskotten. Ni solar er, som jag nyss sade, i glansen av det beslut som den socialdemokratiska regeringen på sin tid fattade. Kan Gullan Lindblad nu tala om för oss här i kammaren när de borgerliga regeringarna fattade något

beslut om att höja pensionerna? Det vore intressant att få höra.

När man nu talar om det extra pensionstillskottet skall man observera att regeringen redan i besparingspropositionen i höstas sade att försämringen av bl. a. indexuppräknigen, alltså försämringen av värdesäkringen, skulle ses mot bakgrunden av ett kommande förslag om ett nytt pensionstillskott. Så motiverade man detta, och det är ju intressant. Men pensionstillskottet kom aldrig till för att kompensera försämringar av värdesäkringen av pensionerna utan för att vara ett direkt standardtillägg för de sämst ställda pensionärerna. Om man skall hyfsa debatten, skall man också hålla sig till fakta och säga som det är och har varit. Sanningen tränger ändå alltid fram.

Får jag sedan säga till Arne Andersson i Gustafs att socialdemokratin alltid har tagit ansvar för finansieringen av sina reformer. Det är en gammal hederlig socialdemokratisk politik att ange finansieringskällorna och tala om att en rättvis fördelningspolitik också kostar pengar. Det har vi gjort, och det gör vi nu. De löften vi har givit har vi finansiellt underbyggda. Vi har skapat ekonomiskt utrymme för våra hårt prioriterade reformförslag. Det är fyra löften på det sociala området som en socialdemokratisk regering kommer att genomföra: Återställandet av värdeförsäkringen av pensionerna, återställandet av sjukförsäkringen och avskaffandet av karensdagarna, återställandet av arbetslöshetsförsäkringen och återställandet av tidigare regler för statsbidrag till kommunernas barnomsorg. Det är vad vi har lovat, och de löftena skall vi infria.

Här skulle historien kunna vittna om hur de borgerliga partierna under årens lopp har bedrivit en lättsinnig löftespolitik. Men nu sitter ni där, och den sociala nedrustningen pågår här i landet. Var så säkra: pensionärerna och andra grupper som är utsatta för detta är medvetna om det spel som har bedrivits.

Jag skall sedan, herr talman, eftersom jag har ytterligare några minuters taletid, bara påpeka att de försämringar som pensionärerna upplever är betydande. Sammantaget har en ensamstående pensionär förlorat ca 2 500 kr. per år och ett pensionärspar ca 3 500 kr. per år på den borgerliga politiken. Dessa fakta kommer man inte undan.

Får jag också, för att svara Arne Andersson på en annan fråga, säga att när centern ställs mot väggen för den sociala nedrustning man har ansvaret för, söker man alltid finna någon utväg för att försvara sina handlingar. Bl. a. hänvisar man till – det var ju Arne Andersson inne på – att det inom LO finns en arbetsgrupp som har till uppgift att se över pensionsfrågan. Jag skulle vilja ge Arne Andersson rådet att vara mycket försiktig då det gäller att tolka in några slutsatser i det utredningsarbete som nu pågår inom LO. Den fackliga rörelsen för en lika energisk kamp som det socialdemokratiska partiet mot den sociala nedrustningen och är lika angelägen om att vi så snart som möjligt återställer de ursprungliga reglerna för värdesäkringen av pensionerna.

Jag skall inte – tiden medger inte det – ytterligare fördjupa mig i fråga om undantagandet från ATP. Jag vill bara upprepa, att ni ju har regeringsmakten och socialministerposten. Ni har en borgerlig majoritet i riksdagen. Ni riktar er alltså, som jag tidigare har sagt, verkligen till fel adressat.

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

Socialdepartementet ligger ett stenkast från riksdagen. Ni kan vända er till de huvudmän som ni litar på skall genomföra era förslag.

Anf. 86 EIVOR MARKLUND (vpk) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs ställde en fråga till mig, som jag skall försöka besvara.

Jag har tidigare sagt att Arne Anderssons matematik kan gå ihop i kronor räknat, men inte reellt. Basbeloppsberäkningen i dag ger nämligen pensionärerna 800 kr. mindre än de skulle ha haft enligt tidigare regler – dem som vi alltså begär en återgång till. Dessutom vill regeringen sänka bostadstillägget. Detta tillsammans uppgår enligt beräkningar till 173 kr. per månad, som pensionärerna förlorar. Se det i förhållande till regeringsförslaget om höjda pensionstillskott från den 1 juli, som rör sig kring 30–35 kr. per månad – jag har inte siffran framför mig just nu! Dessutom skall inte – jag vill upprepa det – pensionstillskotten ses som något slags kompensation för ökade utgifter utan som en hjälp att åstadkomma en standardförbättring för de sämst ställda pensionärerna.

Får jag dessutom tillägga att ungefär hälften av de besparingar på socialbudgeten om 5 miljarder som regeringen har gjort eller föreslagit sedan 1980 drabbar pensionärerna genom indragningar av sjukvård, tandvård, reserabatter, färdtjänst osv. Så visst går det, Arne Andersson, att visa på hur pensionärernas ekonomiska standard har sänkts.

Anf. 87 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c) replik:

Herr talman! Det riktades en uppmaning till mig, Sven Aspling, att nämna ett förslag från regeringen till förbättringar för pensionärerna. Det gjorde jag med att säga att i den proposition som vi behandlar i dag finns förslag om en höjning av pensionstillskotten. Då säger Sven Aspling att det var någonting som fanns med i budgetpropositionen. – Men också den framlades under nuvarande regerings tid. Det var alltså ett förslag till förbättring.

Sedan har vi i det här landet enligt min bedömning, Sven Aspling, ett system som innebär att den som har haft goda inkomster och kunnat tjäna ihop en hög ATP-poäng också får en hög pension, medan den som är handikappad eller har haft en låg lön får en låg eller ingen ATP och därmed under återstoden av sitt liv en låg pension. Vi är väl ändå överens om, som vi var när pensionstillskotten infördes, att de kom till för att utjämna skillnader mellan dem som hade en hög pension och dem som hade en låg. Det är i alla fall min syn på saken.

Sedan säger Sven Aspling att den sociala nedrustningen är enastående. Den här regeringen har varje år, om jag fattade Sven Aspling rätt, försämrat för ensamstående pensionärer med 2 500 kr. per år. Det skulle under sex regeringsår göra 15 000 kr. År 1976 var det lägsta pensionsbeloppet i runda tal 12 000 kr. per år. I dag är det 24 000. Det skulle enligt Sven Asplings beräkning ha varit 39 000. Hur den matematiken skall gå ihop är för mig oförståeligt.

Sedan frågade jag Sven Aspling, och jag fick inget svar på den frågan: Kommer den aviserade höjningen av momsens med 2 % att drabba pensionärerna?

Sedan var det ju bra, herr Aspling, att jag fick svar på frågan om löneanknutet pensionsbelopp. Det skulle jag inte fästa mig vid, sade herr Aspling. Jag har noterat svaret på frågan.

Sven Aspling säger att vi har regeringsmakten med en rösts övervikt i den här riksdagen. Ja, det är alldeles riktigt. Vi har tyvärr inte en obegränsad ekonomi. Därför måste den politik som skall föras vara anpassad till de ekonomiska förutsättningar som vi har här i landet. Sven Aspling behöver inte gå särskilt långt tillbaka i tiden; vi hade en riksdag där skillnaden mellan det socialistiska och det borgerliga blocket var obefintlig. Vi hade en lotteririksdag, och jag var också då med en tid.

Jag tycker att vi skall sansa den här debatten, herr Aspling. I många frågor är det – och har det varit – stor enighet. Skulle vi också kunna enas om att diskutera de ekonomiska förutsättningarna på ett annat sätt, så skulle mycket vara vunnet.

Anf. 88 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag har visserligen inte suttit länge i denna kammare, men jag har alltid med stort intresse följt den socialpolitiska debatten, och jag vet att de stora socialpolitiska reformerna har tagits i stor enighet i denna kammare. Medlen att nå målet, en ökad trygghet för de äldre, har ibland diskuterats. Men det har alltid rått enighet om målet. Tillskapandet av ett pensionstillskott var t. ex. ett moderat initiativ under flera år.

Jag vill också till sist erinra om att höjningar av pensionerna har skett varje år – och sker fortfarande. Pensionerna har nära nog fördubblats sedan 1976, och det är en väsentlig ökning trots inflationen.

Vad vi av ekonomiska skäl har tvingats till är en viss förlångsamning av pensionsökningen. Men det handlar fortfarande om ökning av pensionärernas standard.

Anf. 89 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Eftersom den här debatten väl lider mot sitt slut skall jag inte göra mer än några korta kommentarer.

Gullan Lindblad sade att hon är relativt ny här i kammaren. Jag skulle gärna vilja ge henne rådet att studera protokollen. De förmedlar en värdefull historisk kunskap. Riksdagens beslut och protokoll ger en intressant bild av hur det egentligen har gått till när det har gällt reformpolitiken här i landet. Det har nästan alltid rått strid om de stora och grundläggande reformerna. Det har också gått en klar skiljelinje mellan socialdemokratin och de borgerliga partierna när det har gällt de viktiga fördelningsfrågorna. Vi har anledning, Gullan Lindblad, att erinra om att det har varit med knapp majoritet som de stora och grundläggande reformerna har kunnat föras i hamn och bli verklighet. Vi glömmer inte moderaternas uppträdande när det gällde den allmänna sjukförsäkringen, och vi glömmer inte de tre borgerliga

Onsdagen den
21 april 1982

*Anslag till folk-
pensioner m. m.*

partiernas kamp mot ATP, vår tids största sociala reform. Och kampen för ATP får vi fortsätta. Det vi har upplevt under senare år understryker vikten av vakthållningen kring denna stora rättvisereform.

Den socialdemokratiska reformpolitiken byggde på att vi tog ansvar för reformernas finansiering och motsatte oss den löftespolitik som de borgerliga bedrev. De borgerliga har genom en orättfärdig skatte- och fördelningspolitik raserat statens finanser och undergrävt den sociala tryggheten.

Samtidigt som den sociala nedrustningen pågår ger de borgerliga partierna rundhänta subventioner till aktieägarna på skattebetalarnas bekostnad. Låt mig bara erinra om att för varje aktiepost på 1 000 kr. subventionerar staten aktieägarna med 650 kr. På detta sätt kan skattebetalarna få ställa upp med 2 miljarder kronor om året för att betala kalaset. Det är lika mycket pengar som man nu säger att sjukförsäkringen i besparingssyfte skall försämrats med. Så ser den borgerliga fördelningspolitiken ut i verkligheten. Även detta bör slås fast en kväll som denna när vi diskuterar viktiga trygghetsfrågor.

Sammantaget innebär den borgerliga politiken att ca 4 miljarder kronor av samhällets resurser omfördelats från pensionärerna till bl. a. – som jag tidigare påpekade – en orättvis skattefondssubventionering, vilken självfallet bara gynnar de bäst situerade. Den sociala tryggheten kommer socialdemokratin alltid att försvara, och vi står just nu mitt uppe i den kampen. Debatten här i dag bekräftar det.

Anf. 90 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c) replik:

Herr talman! Jag skall begränsa mig till de frågor som upptas i utskottsbetänkandet.

Sven Aspling berörde fördelningsfrågorna. Vad vi i dag diskuterar är i första hand hur basbeloppet skall beräknas. En begränsning i höjningen av detta förra året var beslutet att kompensation ej skulle ges för bl. a. höjda energipriser. Anledningen till denna begränsning var självfallet att åstadkomma besparingar i statsbudgeten. Det betyder, Sven Aspling, att den som har låg ATP också får en liten höjning av pensionen, medan den som har en hög ATP får en större pensionshöjning. Det finns i dag personer – även om de kanske inte är så många – som har hög ATP, och jag tycker att det ur fördelningssynpunkt är riktigt att begränsningarna i höjningen av pensionerna skall drabba dem som nu får mest. På ett motsvarande sätt drabbas ju löntagarna av begränsningar i sina löneökningar, för att vi skall kunna skapa balans i Sveriges ekonomi. Jag tycker att vi bör kunna vara överens om detta synsätt, om vi vill skapa solidaritet mellan olika grupper.

Anf. 91 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Låt mig understryka att en rättvis fördelningspolitik är, har varit och kommer att förbli en avgörande och central fråga för socialdemokratin.

Beträffande Arne Andersson i Gustafs i inlägg i vad gäller ATP vill jag understryka en enda sak. Det väsentliga är att vi kan återställa de ursprungliga reglerna för pensionernas värdesäkring. Det allvarliga är den

fortskridande urholkningsprocess som systemet nu genomgår. Den processen måste vi stoppa. Det är också därför som vi socialdemokrater har varit och är så engagerade i denna vitala och avgörande fråga för pensionstryggheten nu och inte minst i framtiden.

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till folkpensioner m. m.

Andre vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Gustafs anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 92 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde Sven Aspling beskriva pensionstillskottens tillkomst. Han sade så här: Tack vare de beslut som socialdemokraterna drev igenom har pensionärerna fått en standardförbättring genom pensionstillskotten. Men denna beskrivning, Sven Aspling är fel. Jag satt nämligen med i pensionskommittén, som lade fram ett enigt förslag. Men det var inte socialdemokraterna, Sven Aspling, som ens tog initiativet till detta förslag. Jag tycker att Sven Aspling, som då var socialminister, bör komma ihåg hur frågan behandlades. Det har varit strid om de stora reformerna, sade Sven Aspling. Ja, det har det ibland. Mer än tio år slogs vi mot Sven Aspling och socialdemokraterna för att få en sänkning av pensionsåldern. Jag märkte aldrig att Sven Aspling hade någon känsla för den frågan, förrän han blev tvingad till det.

Social nedrustning är en sliten frasa som Sven Aspling odlar. Men Sven Aspling kan ju titta i budgetpropositionen och jämföra socialhuvudtiteln 1976, när Sven Aspling lämnade socialministerposten, och socialhuvudtiteln i dag. Det kanske känns litet bittert.

Eller se på den satsning på handikappade som har skett under de fem år som gått! Så stora satsningar gjorde aldrig Sven Aspling under en femårsperiod. Det är bara att studera protokollen och propositionerna.

Sedan borde Sven Aspling redovisa underlaget för påståendet att pensionärerna har fått en sänkning med 2 500 kr. per år. Redovisa fakta och släng inte bara ut påståenden! Det har varit tillräckligt mycket av sådant.

Jag kan tala om för Sven Aspling att ni 1976 drev precis samma propaganda gentemot pensionärerna. De skulle mista pensionerna och det kommunala bostadstillägget. När jag varit i departementet i tre månader, ringde pensionärer och talade om: Vi har ju fått våra pensioner trots att det blivit en ny regering.

Sven Aspling, jag tror inte ni gagnar pensionärerna genom att föra den här vulgärpropagandan.

Jag kan också nämna, när ni gör ett stort nummer av överläggningar med penionärsorganisationerna, att redan 1977 började vi med samråd i olika frågor mellan regeringen och pensionärernas organisationer. Jag tror inte att Sven Aspling hade haft det tidigare.

Anf. 93 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Med anledning av Rune Gustavssons anförande ber jag bara i korthet att få hänvisa honom till att studera mina tidigare inlägg. Jag tar inte

någon debatt i dessa frågor vid denna tidpunkt.

Rune Gustavssons påståenden i olika avseenden är inte riktiga, och de påståenden han gör får han stå för själv.

Anf. 94 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet var att jag hade lyssnat på Sven Aspling.

Vilka påståenden, Sven Aspling, är det som är felaktiga?

Anf. 95 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag har inte haft för avsikt att gå upp i den här debatten, men jag har lyssnat på den, och det är en fråga som jag inte har fått svar på. Jag skulle därför vilja ställa den frågan till Sven Aspling.

Jag uppfattade socialdemokraterna så att man avser att återställa den tidigare ordningen för indexberäkning för 1983, men att man därefter anser det vara en öppen fråga hur indexberäkningen skall ske. Är det rätt uppfattat, Sven Aspling, att det socialdemokratiska löftet avser 1983?

Om så inte är fallet, vill jag ställa frågan: Hur många år avser det socialdemokratiska löftet?

Anf. 96 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa herr Tarschys till den socialdemokratiska motionen och reservationen som har varit grundläggande för vårt ställningstagande också i den här delen.

Anf. 97 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det var just på grund av denna oklarhet i den socialdemokratiska motionen och reservationen som jag begärde ordet. Får jag åter ställa frågan till Sven Aspling: Hur många år avser det socialdemokratiska löftet?

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (basbeloppet)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Sven Aspling, m. fl. med 122 röster mot 16 för motion 546 av Lars Werner m. fl. 144 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 142 röster mot 141 för reservation 1 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 3 (pensionstillskott vid undantagande från ATP)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 109 för reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl.

Mom. 7 och 8 (hustrutillägg och medelsanvisning)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 61 för reservation 4 av Nils Carlshamre m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2 (bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1626 av Lars Werner m. fl.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Delpensionsförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:11 om delpensionsförsäkringen.

Anf. 98 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Den 1 juli 1976 trädde lagen om delpension i kraft. Delpensionen skulle motsvara 65 % av den försäkrades pensionsunderlag.

Reformen blev snabbt uppskattad, och under de första fem åren fick omkring 100 000 personer kortare arbetstid och beviljades delpension i samband därmed.

Den positiva bilden av delpensioneringen framgår också av rapporten Delpension – en väg till ökad valfrihet och välfärd, som riksförsäkringsverket presenterade. Av rapporten framgår att delpensionen verkar förebyggande beträffande hälsotillståndet och att riskerna för förtidspensionering minskar.

I rapporten sägs vidare: I ett längre perspektiv kan tänkas en mer problemfri ålderdom, med bättre hälsa och därmed bättre möjligheter till en meningsfull tillvaro som ålderspensionär.

En viktig förutsättning för att reformen gett dessa resultat har säkerligen varit kompensationsnivån, som fram till den 1 januari 1981 var 65 % av den försäkrades pensionsunderlag. Från denna dag sänktes tyvärr nivån till 50 %. Det kan i sammanhanget påpekas, vilket framgår av budgetpropositionen, att den sänkning av kompensationsnivån som den borgerliga riksdagsmajoriteten genomdrev på kort sikt har inneburit kraftigt ökade kostnader för delpensioneringen.

I riksdagsdebatten den 11 december 1980 pekade jag på att den besparing om 150 milj. kr. som regeringen förmodade skulle bli effekten av sänkningen av kompensationsnivån med 15 % kunde vändas till ett underskott under de

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

Delpensionsförsäkringen

Onsdagen den
21 april 1982

*Delpensionsför-
säkringen*

närmaste åren. I debatten om delpensioneringen den 26 mars 1981 kunde jag konstatera att ett underskott redan hade uppstått. Riksförsäkringsverket hade räknat fram att kostnaden för 1981 skulle med 330 milj. kr. överstiga den faktiska kostnaden för 1980.

Vi socialdemokrater har motsatt oss dessa förändringar. Enligt vår mening bör siktet vara inställt på en successiv höjning av kompensationsnivån. Av statsfinansiella skäl bör en första höjning göras till 55 %. Den bör också omfatta dem som f. n. har den lägre nivån med 50 %. Den höjda kompensationsnivån bör genomföras den 1 juli 1982. Det kan också påpekas att kompensationen till delpensionärer har urholkats genom den ändrade basbeloppsberäkningen.

I tidigare motioner har vi pekat på vissa möjligheter till besparingar inom delpensioneringen. Vi har förordat vissa restriktioner i fråga om delpension till egenföretagare. Vi har föreslagit att endast den som är ansluten till ATP-systemet skall kunna få delpension, att egenföretagares och uppdrags- tagares genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräk- nas med ledning av de pensionspoäng som kan tillgodoräknas för de närmaste åren före arbetstidsminskningen, samt att avgiften från dessa kategorier skall tillgodoräknas en särskild fond, från vilken delpensioner jämte administrativa kostnader skall betalas. Vi räknar här med besparingar i ett fullfunktionsstadium på ca 5 milj. kr.

De administrativa kostnaderna för delpensioneringen åvilar i dag riksför- säkringsverket och försäkringskassorna. Delpensionsfonden slipper ifrån dessa utgifter.

Jag skall, herr talman, inte här ta upp någon debatt på den punkten, eftersom vi vid ett senare tillfälle, när vi diskuterar anslag till riksförsäkringsverket och försäkringskassorna, kommer att ställa ett särskilt yrkande i denna del.

Delpensionsförsäkringen skall helt finansieras av avgiftsmedel. Redan 1977 påpekade riksförsäkringsverket att det hade uppstått underskott i fonderna och föreslog en höjning av arbetsgivaravgiften. 1978 gick, och likaså 1979. 1980 tog den dåvarande folkpartiregeringen itu med att höja avgiften, vilket innebar en viss förbättring, men ett underskott kvarstod och kvarstår än i dag. Riksförsäkringsverket påpekade 1980 att vi kommer att få ett växande underskott i delpensionsfonden under 1980-talet. Enligt årets budgetproposition var underskottet 784 milj. kr. den 1 oktober 1981.

Ett faktum är att riksdagen har beslutat att delpensionerna skall betalas genom avgifter och via fonderna, men riksförsäkringsverket rekviderar medel varje kvartal för att kunna klara denna utgift. Vi menar att en höjning – och den kan vara temporär, enligt de beräkningar som riksförsäkringsver- ket har gjort – med 0,15 % från den 1 januari 1983 skulle innebära ett ökat avgiftsinflöde med 450 milj. kr. redan 1983. Det kan tänkas att man, om man förbättrar fonderna, redan 1985 kan få en sänkning till stånd.

Jag hoppas att Arne Andersson i Gustafs, när han senare skall bemöta mig, inte kommer att kalla detta för en reform eller en social upprustning.

Herr talman! Jag skulle slutligen vilja fråga Arne Andersson om den

uppföljning som skulle ske har kommit till stånd. Det skulle bli en uppföljning, enligt vad utskottets talesman delgav kammaren den 26 mars förra året. Det är alltså ett år sedan vi hade den debatten, och det skulle vara av utomordentligt stort intresse att få en redovisning av vad uppföljningen har givit för resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

*Delpensionsför-
säkringen*

Anf. 99 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas motionen 941 av Sven Aspling m. fl. angående delpensionsförsäkringen. Av fru Håviks inlägg framgick att man i motionen begär att ersättningsnivån höjs från nuvarande 50 % till 55 % för dem som inte redan har en 65-procentig kompensation. Vidare begärs ändrade regler för egenföretagare, så att endast de som är anslutna till ATP-systemet skall kunna uppbära delpension. Slutligen föreslås att avgiften för arbetsgivare och egenföretagare till delpensionsförsäkringen höjs med 0,15 %.

Jag kan bara konstatera att socialdemokraterna när det gäller kompensationsnivån för delpensioneringen har frångått tidigare krav på återgång till 65 %. Det är glädjande att socialdemokraterna börjar få en viss insikt i de ekonomiska problem som vårt land ändock har. Detta förhållande måste vi hälsa med tillfredsställelse. Det är inte så ofta sådant förekommer numera, utan det anmärkningsvärda brukar vara att socialdemokraterna så lättsinnigt strör omkring sig förslag om olika kostsamma åtgärder utan att fundera över de ekonomiska konsekvenserna.

Även jag, fru Håvik, och säkerligen många andra skulle vilja vara frukostiga mot delpensionärer och andra, om vi inte behövde fundera över de ekonomiska förutsättningarna och var pengarna skall tas.

Visst vill jag instämma i att det är bra att människor kan trappa ned sitt arbete genom att ta delpension, särskilt de som behöver göra det av hälsoskäl. Men åtminstone vi som är verksamma inom försäkringskassorna måste kanske i rättvisans namn medge att vi under senare år genom olika beslut här i riksdagen har gett förmåner som kan diskuteras. Samtidigt som vi införde den här reformen gav vi större möjligheter för människor att av olika skäl erhålla förtidspension, bl. a. hälsoskäl. Även av arbetsmarknadsskäl kan man få förtidspension. Det tycker jag är bra – det är bra att vi har den här möjligheten. Men dessa möjligheter har också medfört att antalet förtidspensionärer har ökat mycket kraftigt under senare år. Det har då samtidigt ökat samhällets kostnader.

När det gäller förslaget att försvåra för egenföretagare att få möjlighet till delpension är det inte någonting som förvånar när det kommer från socialdemokraterna. Vi är ju vana vid att socialdemokraterna inte har särskilt stor förståelse för de enskilda företagarna och deras situation. Men för oss som tycker att även egenföretagare bör ha rättigheter är det svårt att förstå socialdemokraternas agerande i dessa frågor. Jag är emellertid medveten om att det är ganska meningslöst att diskutera dessa frågor.

Ondsdagen den
21 april 1982

*Delpensionsför-
säkringen*

Förslaget om en höjning av avgiften till delpensionsförsäkringen med 0,15 % avstyrks av utskottsmajoriteten. Vi är medvetna om att ökade pålagor för arbetsgivare och egenföretagare försvårar deras möjligheter att utveckla sin verksamhet och därmed också att kunna förbättra sysselsättningen, någonting som just nu är angeläget i vårt land.

Doris Håvik förklarade inte för kammaren varför man bytt åsikt när det gäller frågan om kompensationsnivån. Förra året sade man mycket bestämt att man ville behålla kompensationsnivån 65 %. Nu har man gjort avkall på detta.

Sedan kritiserar Doris Håvik regeringen för att man lägger kostnadsaspekter på socialförsäkringen. Jag skulle önska att man kunde vara så ekonomiskt lättsinnig som Doris Håvik, att man inte behövde fundera över ekonomiska konsekvenser.

Låt mig också bli en smula historisk, fru Håvik. Jag kommer mycket väl ihåg diskussionen, även om jag då inte tillhörde denna kammare, om en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år. Jag minns att socialdemokraterna stod upp och sade att det var alldeles omöjligt av ekonomiska skäl. Centern, som då befann sig i oppositionsställning, drev frågan att det var angeläget att sänka pensionsåldern från 67 till 65 år.

Jag vill med detta bara beskriva hur lätt det kan vara att sitta i opposition och att det kan vara svårare att sitta i regeringsställning.

Låt mig avslutningsvis bara konstatera att när det ekonomiska läget är besvärligt är det ännu svårare att sitta i regeringsställning. När socialdemokraterna sade nej till en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år befann sig vårt land i en ekonomisk situation som var mycket bättre än den vi har i dag. Jag har med detta, herr talman, velat visa att skillnaden mellan att regera och att sitta i opposition är betydande.

Anf. 100 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs inledde sitt anförande med att säga att vi har givit oss förmåner som vi kanske kan ha anledning att diskutera. Innebär det att delpensioneringen, som genomfördes av den socialdemokratiska regeringen, är en sådan reform som Arne Andersson tycker är onödig? Tala i så fall om vilket nästa steg från regeringen kommer att bli på det området!

Sedan sade Arne Andersson att nog är det bra om man kan bli delpensionerad av hälsoskäl. Det skälet finns inte med. Man behöver inte alls ha nedsatt hälsa för att få delpension.

Vidare talade Arne Andersson om förtidspensioner som beviljas av hälsoskäl och av arbetsmarknadsmässiga skäl. Det handlar inte det här ärendet om. Däremot har riksförsäkringsverkets rapport klart visat att antalet förtidspensioner skulle varit större om vi inte hade haft möjligheten att trappa ned arbetsinsatsen. Det har visat sig att det är just de som står i produktionsindustrin som mest har använt sig av den här utomordentliga förmånen.

Och så beträffande egenföretagarna. Om det är så, vilket inte klart

framgick, att Arne Andersson har kunskaper på socialförsäkringens område och är verksam inom en kassa, borde han veta hur utomordentligt besvärligt det är att ta ställning till de ansökningar som kommer från egenföretagare som uppger att de har arbetstider på 75, 85 och fler timmar per vecka. Han borde också veta vad det innebär när man skall värdera inkomstbortfallet och komma fram till ett ställningstagande.

Vid behandlingen av det förra ärendet – det är litet pinsamt att det är samme företrädare i två ärenden – sade Arne Andersson att vi socialdemokrater är lättsinniga, och han anklagade oss för att vi inte håller våra vallöften. I detta fall hade vi önskat att pensionsnivån hade kunnat höjas till 65 %. Arne Andersson säger att jag inte har angivit skälen till att vi inte nu har föreslagit den nivån. Det har jag gjort. Jag har sagt att det är omöjligt av statsfinansiella skäl. När ni förhoppningsvis vandrar ut ur kanslihuset finns budgetunderskottet, statsskulden och de höga räntorna kvar. Dem får vi ta itu med. Därför föreslår vi i motionen en successiv höjning av pensionsnivån.

Slutligen, Arne Andersson: Detta inverkar inte på statsbudgeten. Riksdagen har fattat beslut om att detta system skall vara avgiftsfinansierat. Anser Arne Andersson att det inte skall vara det? Om vi skall finansiera delpensioneringen med avgifter, måste vi ta konsekvenserna av det. Riksförsäkringsverket pekade, som jag sade tidigare, redan 1977 på att det är ett växande underskott. Är det ansvarsfull ekonomisk politik att hantera frågan på det sättet?

Sedan talade Arne Andersson om sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år. Jag vet inte var det kommer in i detta sammanhang. Låt mig emellertid säga att det kravet drevs av centern. Men vad vi ansåg vara viktigt var – och det ekonomiska ansvaret ville vi ta – att när en människa gick i pension vid 65 års ålder skulle han ha något med sig i plånboken, så att pensionstiden kunde bli innehållsrik och han inte behövde skaffa inkomster på annat håll.

Nu kommer det ju propåer från Svenska arbetsgivareföreningen om att höja pensionsåldern. Centern lyssnar ju numera så gärna till tongångar från det hållet. Kanske 65-årsnivån vid pensioneringen inte håller så länge!

Anf. 101 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Doris Håvik berättar för kammaren att det var den socialdemokratiska regeringen som fattade beslut om delpensioneringen. Jag trodde att det var Sveriges riksdag. Jag vill påminna Doris Håvik om att socialdemokraterna inte på länge ensamma här haft majoritet i denna kammare. Jag tror att det rådde stor enighet när man genomförde beslutet om delpension.

Även om jag inte har samma kunnande som fru Håvik, vet jag att det vid delpension inte är fråga om hälsotillståndet utan gäller en önskan att minska arbetstiden. När det gäller hälsotillstånd och förtidspension framhöll jag bara att man ungefär samtidigt som man genomförde möjligheten till delpension av olika skäl förbättrade möjligheterna för människor att kunna få

Onsdagen den
21 april 1982

*Delpensionsför-
säkringen*

förtidspension. Jag skall inte upprepa skälen här. De är säkert kända av kammarens ledamöter.

Vidare sade fru Håvik att de som har kunskap om försäkringskassorna vet att det är mycket svårt att behandla egenföretagarnas ansökningar om delpension. Jag uppfattar det så att fru Håvik anser detta vara ett skäl för att inte egenföretagare beviljas delpension. Man skulle alltså ställa egenföretagarna vid sidan av denna möjlighet. Jag förstår att fru Håvik har den inställningen. Det är jag inte förvånad över.

Fru Håvik är bekymrad över att jag i dag deltar i två debatter. Jag förutsätter emellertid att den bedömningen får göras av mig och det parti som jag företräder utan inblandning av fru Håvik.

Finansieringen av delpensionerna sker genom att man tar ut en arbetsgivaravgift, sade fru Håvik. Ja, det vet jag också. Jag vet att fru Håvik inte är särskilt bekymrad över pålagor på arbetsgivarna. Men, snälla fru Håvik, kostnaderna för arbetsgivaravgifterna skall betalas av samhällsmedborgare och konsumenter. Det finns ingen himmelsk pott att hämta pengar ur och pytsa ut litet var det passar.

Fru Håvik ville inte diskutera historik. Jag trodde annars att det var ett genomgående drag hos socialdemokraterna. Hon ville inte diskutera det förslag om en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år som var uppe till behandling i denna kammare för en del år sedan. Jag tog upp den frågan bara som ett exempel på att man kan ha olika uppfattningar om vad som är möjligt. Fru Håvik förklarade att man inte ville genomföra denna sänkning av pensionsåldern, förrän man kunde skicka med slantar i plånboken. Då vill jag bara påminna fru Håvik om att pensionsbeloppen till Sveriges pensionärer varierar kraftigt mellan olika pensionärer. Det bör fru Håvik känna till.

Anf. 102 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Låt mig först säga beträffande folkpensioneringen att grundbeloppet är lika för alla. Där varierar det inte från pensionär till pensionär.

Sedan vet vi att centern inte vill ha pensioner och nu inte längre sjukförsäkringar som är anknutna till inkomstbortfallsprincipen. Men den debatten skall vi ta upp senare.

Kan man inte följa riksdagens beslut och finansiera delpensionen genom fonderna, säg då ifrån! Då får finansieringen ske över statsbudgeten. Men delpensionärerna har anledning att hysa stor oro, eftersom Arne Andersson i Gustafs i sitt inledningsanförande talade om att vi har givit oss förmåner som kan diskuteras. Utveckla litet närmare vad som kan diskuteras. Kan vi vänta en ny försämring av delpensioneringen och den kompensationsnivå som finns i dag?

Jag hyser inte oro över att Arne Andersson deltar i två debatter. Men nog måste det kännas svårt, och jag ömmar alltid för människor som kommer på kollisionskurs med sig själva.

När det gäller sänkningen av pensionsåldern till 65 år är det helt uppenbart att de löften vi har ställt ut till pensionärerna och de beslut som fattades med anledning av de förslag som framlades på den tiden skall gälla. Dem skall man stå för. Även om vi inte har någon himmelsk pott men önskade det, som Arne Andersson sade, undrar jag vem som bäst behöver den himmelska potten i dag för att klara de åtaganden som denna regering har gjort. Det allra värsta är ju att det inte blev någon vinst på 150 milj. kr., när ni sänkte kompensationsnivån från 65 % till 50 %. Det blev ett underskott på 330 milj. kr. i stället. Det har inte Arne Andersson sagt ett enda ord om. Var det inte snabba pengar som ni ville ha? Ni lade fram en dåligt underbyggd proposition. Dessutom, Arne Andersson, vill jag fråga: Hur har det gått med den uppföljning som man sade skulle ske 1976 i mars månad? Vad har den gett? Är resultatet sådant att det finns kraft bakom orden att vi har gett oss förmåner som kan diskuteras? Är det så, tala om det här och nu! Det är väl viktigt att vi, innan vi går till votering, får veta vad denna utredning har kommit fram till. Eller blev det ingen utredning? Redogör i så fall för den saken!

Anf. 103 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Folkpensionen är lika för alla, säger Doris Håvik. Det betyder att Doris Håvik inte har lyssnat till den föregående debatten här i kväll, men det skall vi väl inte klandra henne för. Det fanns, framhölls det, grupper som inte uppbar vad vi kallar grundpension och pensionstillskott; men jag skall inte gå tillbaka till den debatten.

Sedan sade Doris Håvik att centern inte vill ha pensioner som är knutna till basbeloppet. Detta är ju en betydande överdrift.

Beträffande mitt deltagande i två debatter vill jag än en gång betyga min tacksamhet för fru Håviks omtanke.

Beträffande olika förmåner sade jag att vi kanske i övermod beviljat oss förmåner som vi i dag har svårt att betala, och här erkänner jag gärna centerns roll. Socialdemokraterna skulle kanske också kunna besinna sig och göra ett sådant erkännande.

Studerar man dem som söker och beviljas delpension i dag, finner man att det rör sig om människor som har fyllt 60 år. Ofta gäller det höginkomsttagare som inte gör så stora förluster, eftersom vi har ett skattesystem som innebär att den summa som dras ifrån går tillbaka i form av en lägre total skatt. Här är det inte fråga om hälsoskäl e. d. Jag känner många som har beviljats delpension. Det är väl bra om vi kan klara detta, gärna också när det gäller en hög procent, men då krävs det pengar. Doris Håvik säger att regeringen behöver den himmelska potten. Ja tack, den behöver regeringen, men socialdemokraterna behöver den ännu mer, om de skall kunna betala sin överbudspolitik.

Anf. 104 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det är på helt bestämda punkter som socialdemokraterna har gått ut och sagt att de står fast vid sina löften.

Här söker människor som har fyllt 60 år delpension. Ja, det är klart, de måste ha fyllt 60 år för att kunna söka denna. Man kan bara vara kvar i systemet mellan 60 och 65 år, alltså högst 5 år. Det förslag som regeringen lade fram den 2 oktober 1980 om sänkning av kompensationsnivån innebar att det blev en kraftig ökning av antalet delpensionärer, som kanske hade tänkt att söka vid 62 eller 63 års ålder, men som då använde sig av möjligheten att söka redan vid 60-årsåldern. Detta innebär att vi har fått betydande grupper som står i systemet längre tid. Det var ju just i *den* ekonomiska situationen som man ville göra besparingarna.

Jag har fortfarande inte hört någon kommentar till att det blev 330 milj. kr. dyrare än för 1980. Fortfarande har jag inte heller hört vad utredningen kommit fram till. Jag tror inte att Arne Andersson i Gustafs behöver ha så stora bekymmer för hur vi skall klara situationen. Däremot tror jag att delpensionärerna har all anledning att hysa oro efter de inlägg, det ena efter det andra, där Arne Andersson pekar på att det är för dyrt och att vi bör fundera över problemen, samtidigt som han fortfarande talar om hälsoskäl i detta sammanhang. De skall kunna gå i delpension av den anledningen att de inte skall behöva ta annan pension av hälsoskäl.

Om jag skall bli litet historisk också vill jag säga: När man fick pension av arbetsmarknadsmässiga skäl – som Arne Andersson i en bisats tyckte var bra – var det 1972 och inte 1976, då delpensioneringen genomfördes.

Arne Andersson är vice ordförande i Försäkringskassförbundet. Jag vet inte alls utifrån vilka kvalifikationer han har blivit det. Men efter att ha hört inläggen i den förra debatten och i denna måste jag säga att det definitivt inte kan vara mot bakgrund av socialförsäkringsmässiga kunskaper.

Anf. 105 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Mina kvalifikationer för vissa uppdrag kanske vi kan bespara kammaren en diskussion om. Jag skulle aldrig ifrågasätta Doris Håviks kvalifikationer för vissa uppdrag.

Doris Håvik envisas med att hävda att jag sagt att det krävs hälsoskäl för att få delpension, men det har jag aldrig sagt. Detta är jag klart medveten om, även om mina kunskaper kanske inte är lika stora som fru Håviks när det gäller den allmänna försäkringen.

Doris Håvik säger: Vi socialdemokrater står vid våra löften. Låt mig då bara påminna om att det bara är ett år sedan någon företrädare för socialdemokraterna här i kammaren hävdade att kompensationsnivån för delpension skulle vara 65 %. I dag är förslaget 55 %. Är det att stå vid sina löften? Nej, fru Håvik bör nog fundera litet över vad hon säger i denna kammare.

Doris Håvik frågar om utredningen. Jag kan inte ge besked på den punkten. Men kanske kan vi hjälpas åt. Fru Håvik sitter ju i riksförsäkringsverkets styrelse, och nog skulle jag kunna förmedla information om utredningen, även om jag inte kan göra det i dag.

Anf. 106 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag har inte sett, av någon förteckning inom riksförsäkringsverket, att man har fått detta uppdrag, och jag trodde att Arne Andersson i Gustafs skulle kunna upplysa kammaren om detta.

Jag tror att delpensionärerna har större anledning att känna sig trygga om man talar om att vi successivt vill återställa delpensioneringen till den ursprungliga nivån. Men de har definitivt anledning att känna djup oro över att Arne Andersson tycker att detta är en reform som kan diskuteras.

Anf. 107 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Fru Håvik började sitt inlägg med att säga att hon hoppades slippa höra mig tala om reformer. Jag har aldrig sagt att detta var en reform. Jag är väl medveten om att om man sänker kompensationsnivån från 65 till 50 % är det ingen reform.

Vid detta tillfälle är det inte fråga om någon höjning, och jag har aldrig nämnt ordet reform. Det vill jag upplysa fru Håvik om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 141 röster mot 139 för reservationen av Sven Aspling m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

18 § Stöd till Södertälje kommun till följd av den assyriska/syrianska invandringen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:37 om Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska medborgare, flyktingar m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 108 IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! I dag bor det ca 4 700 assyrier/syrianer i Södertälje. Det är alltså en mycket stark koncentration av den gruppen invandrare just till Södertälje kommun. Orsaken till den här starka koncentrationen av den gruppen invandrare är att härleda till olika regeringsbeslut, fattade också av olika regeringar.

1976 beslutade den socialdemokratiska regeringen att en stor grupp assyrier/syrianer skulle få tillstånd att stanna i Sverige och i Södertälje av humanitära skäl. 1979 beslutade den borgerliga regeringen att man skulle tillämpa en mycket generös bedömning av familjeåterförningsfallen just inom den aktuella invandrargruppen. Samtidigt som den socialdemokratiska regeringen år 1976 gav gruppen tillstånd att av humanitära skäl få stanna i Sverige fattade man beslut om två viktiga åtgärder som ansågs nödvändiga. Den ena åtgärden var att på olika sätt medverka till en omplacering av denna grupp invandrare till andra kommuner i landet. Till viss del lyckades de insatser som gjordes i det syftet, men man måste konstatera att under senare

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

Stöd till Södertälje kommun till följd av den assyriska/syrianska invandringen

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

delen av 1970-talet har en stor del av de assyrier/syrianer som lämnade Södertälje kommun återvänt dit. Den andra åtgärden som den socialdemokratiska regeringen vidtog var att tillskjuta ett direkt ekonomiskt stöd från statens sida, eftersom det var ett statligt beslut som var orsak till att Södertälje kommun fick ansvaret för att på olika sätt se till att denna invandrargrupp kunde leva på ett drägligt sätt i kommunen. Södertälje kommun fick alltså statligt stöd för de merkostnader som kommunen hade bl. a. för ökad socialhjälp, ökade insatser på barnomsorgsområdet, på utbildningsområdet och för tolkhjälp m. m. Beslutet innebar att kommunen skulle få en extra ersättning utöver vad de ordinarie statsbidragen skulle kunna ge.

Man kan väl säga att de borgerliga regeringarna fram t. o. m. 1980 har följt den väg som den socialdemokratiska regeringen anvisade för att ge Södertälje kommun ett ekonomiskt stöd. Men 1979 beslutade riksdagen på förslag av den borgerliga regeringen att nya regler för ersättningen till kommunerna skulle införas. Nya generella regler infördes för den statliga ersättningen till kommunerna för socialhjälp till flyktingar och för de insatser som kommunerna gör för flyktingar när det gäller t. ex. barnomsorg, tolkhjälp och viss utbildning.

Redan vid den tidpunkt då propositionen 1979/80:38 behandlades gjorde socialutskottet och även en enhällig riksdag den bedömningen, att de nya reglerna skulle innebära en viss ökning av merkostnaderna för Södertälje kommun. Med anledning av dels den här propositionens innehåll, dels vissa motionsyrkanden beslutade en enhällig riksdag på förslag av utskottet att ge regeringen följande uttalande till känna:

"I propositionen erinras om att speciellt höga kostnader för invandrare hör till de faktorer som kan utgöra grund för skatteutjämningsbidrag. Tanken på särskilda ersättningsregler för angivna situationer avvisas. Behovet av statliga insatser bör i stället enligt propositionen bedömas från fall till fall, då särskilda skäl finns. Utskottet delar denna uppfattning. Regeringen får därför efter en prövning av de individuella omständigheterna för varje kommun ta ställning till såväl om det föreligger skäl för särskilt statsbidrag som i vilken utsträckning sådant bidrag skall utgå. Det är enligt utskottets mening inte lämpligt med någon schablonuppräknning av eljest utgående stöd. Utskottet anser det inte motiverat eller lämpligt att göra några uttalanden om omfattningen av statsbidrag i här aktuella fall eller vilka kriterier som bör vara bestämmande för om ersättning skall utgå. Utskottet gör dock det undantaget att utskottet vill uttala att den assyriska invandringen till Södertälje kommun har medfört sådana exceptionella kostnader för kommunen att det måste anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag till kommunen utöver det bidrag som kommer att utgå enligt de i propositionen angivna generella riktlinjerna." Man kan faktiskt när det gäller år 1980 konstatera att den borgerliga regeringen beaktade det uttalande som riksdagen gjorde och fortsatte att ge Södertälje kommun det extra stöd som denna erhållit tidigare för sina merkostnader.

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

En arbetsgrupp, som har studerat dessa frågor efter beslut av riksdagen förra året, har i sin arbetsrapport också redovisat förhållandena för 1980. Jag tillåter mig att citera även från den arbetsgruppens rapport. Där anförs:

”Regeringen --- meddelade den 24 april 1980 efter framställning från Södertälje kommun beslut rörande ersättning till kommunen med anledning av invandringen av assyrier/syrianer. I beslutet erinras om riksdagens ovan angivna uttalande vid riksdagsbehandlingen av proposition 1979/80:38. Beslutet innebär bl. a. att kommunen fick 6 milj. kr. som förskott för år 1980 på ersättning enligt förordningen --- om ersättning för socialhjälp till flyktingar m. fl. Vidare fick kommunen 3 milj. kr. som förskott för år 1980 på särskilt statsbidrag utöver den ersättning som skall lämnas enligt nämnda förordning.

Vid beslutstidpunkten var det inte möjligt att avgöra hur stor del av Södertäljes beräknade kostnader – ca 13,5 milj. kr. – som skulle täckas av ordinarie statsbidrag. I beslutet utsades därför också att behovet av ytterligare särskilt statsbidrag i efterskott för år 1980 kommer att prövas av regeringen när slutredovisning av kostnaderna för år 1980 och av ordinarie statsbidrag från länsstyrelsen föreligger. Avsikten är att Södertälje då skall beviljas ytterligare särskilt statsbidrag för att täcka socialhjälpkostnader och andra kostnader som ersatts under tidigare år om inte dessa kostnader kommer att täckas av ordinarie statsbidrag eller beviljat förskott.”

Den borgerliga regeringen har alltså, efter det att de nya reglerna för ersättning till kommunerna för socialhjälp till flyktingar för 1980 fastställts, tillämpat de regler som man tillämpade innan propositionen antogs. Vi socialdemokrater anser att det är ett riktigt handlande från den borgerliga regeringen och en riktig tolkning av det uttalande som riksdagen gjorde.

Men helt plötsligt, när det gällde ersättningen till Södertälje kommun för 1981, inträdde en ny inställning hos regeringen. Då fattade man beslutet om att ge 3 milj. kr. till Södertälje i form av extra skatteutjämningsbidrag. Det uppstod då en brist på ca 9 milj. kr., som Södertälje kommun ansåg sig berättigad till.

I en motion förra året krävde vi socialdemokrater att dessa 9 milj. kr. skulle ställas till regeringens förfogande för att kunna utbetalas till Södertälje kommun. Riksdagens beslut vid det tillfället blev emellertid att man i stället valde att tillsätta en arbetsgrupp, som jag tidigare nämnt; denna skulle få till uppgift att se över vilka merkostnader Södertälje kommun har och hur de nya statsbidragsreglerna osv. slog. Resultatet av arbetsgruppens utredning bekräftar helt och fullt den redovisning som representanter för Södertälje kommun själva tidigare har gjort bl. a. inför utskottet.

Däremot kan man utläsa att budgetminister Wirtén hade fångat upp ett skäl till att Södertälje kommun inte skulle få de 9 miljonerna. I en interpellationsdebatt som han förde här i kammaren hänvisade han nämligen till att det extra skatteutjämningsbidrag om 3 milj. kr. som man redan hade fattat beslut om också skulle ses mot den bakgrunden att Stockholms läns landsting var i färd med att fatta beslut om vissa kompletterande regler beträffande den inomregionala skatteutjämnings, vilka skulle innebära att

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

bl. a. Södertälje kommun skulle få ytterligare pengar från Stockholms läns landsting. Och det är riktigt. Den regeln blev också beslutad i landstinget, och Södertälje kommun erhöll 10 milj. kr. Det är dessa 10 miljoner i runt tal som regeringen anför som skäl till att regeringen inte skall tillskjuta mera medel till Södertälje kommun för verksamhetsåret 1981.

Men vad som då är att beakta – vilket också slås fast mycket klart och entydigt i arbetsgruppens rapport – är att gruppen assyrier/syrianer utgör en femtedel av invandrarna totalt i Södertälje. Av dessa 10 milj. kr. har man rätt – om vi nu skall tala om rätt i detta sammanhang – att ta hänsyn till 2 milj. kr. Södertälje kommun har för sin del sagt att man accepterar att staten räknar bort dessa 2 milj. kr. som man har fått från den inomregionala skatteutjämnningen.

Men kvar står alltså fortfarande ett berättigat krav från Södertälje kommun på att erhålla 9 milj. kr. för 1981. Och det är detta som vi följer upp igen från socialdemokraterna i en motion vid årets riksdag som behandlas i det nu aktuella betänkandet.

Det som jag tycker är mycket allvarligt är att den borgerliga regeringen ensidigt frånträder ett åtagande som tidigare har gällt gentemot Södertälje kommun. Detta gör man utan att över huvud taget ta kontakt med kommunen och begära en överläggning för att meddela att man har dessa avsikter. Jag vill gärna säga att jag personligen betraktar det som ett mycket oseriöst agerande från regeringens sida när man behandlar en kommun så orättfärdigt som har skett i det här avseendet.

Jag hoppas emellertid att det skall finnas representanter här i kammaren på den borgerliga sidan som reagerar på ungefär samma sätt som vi och kräver en ärligare hantering av frågorna än vad som har skett från regeringens sida – och är beredda att stödja den socialdemokratiska reservationen. I denna reservation krävs bl. a. 9 milj. kr. till Södertälje för 1981. Det krävs också att man från statens sida i överläggningar med Södertälje skall försöka träffa en överenskommelse om hur man i fortsättningen skall reglera de merkostnader som Södertälje kommun har för den här invandrargruppen. Det kan inte vara riktigt att en ensam kommun skall drabbas på det här sättet och att den osäkerhet som detta innebär skall undanröja möjligheterna att bedriva en planerad verksamhet, riktad till denna invandrargrupp.

Tyvärr måste jag konstatera att de tre borgerliga representanterna från Södertälje kommun, som man kanske skulle ha haft anledning att knyta den största förhoppningen till när det gäller att ställa upp på den socialdemokratiska reservationen – Pär Granstedt från centerpartiet, Ylva Annerstedt från folkpartiet och Gunnei Liljegren från moderaterna – av någon anledning är frånvarande. Jag utgår från att det är en seriös anledning till deras frånvaro från kammaren när den här frågan skall behandlas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i socialutskottets aktuella betänkande nr 37.

Anf. 109 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Riksdagen behandlade för ungefär ett år sedan tre motioner, en från vpk, en från socialdemokraterna och en från centern och folkpartiet, om ersättning till Södertälje kommun för de särskilda kostnader som kommunen har till följd av den assyriska/syrianska invandringen. Riksdagen avslag vpk-motionen rörande ett riksdagsuttalande om ett anslag på 9 milj. kr. för budgetåret 1981/82 men förordnade tillsättande av en arbetsgrupp, som förutsattes lägga fram förslag som skulle ge rättvisa åt Södertälje kommun. När jag nu återkommer med denna motion i ungefär samma tappning, så är det mot bakgrund av att nämnda arbetsgrupps förväntade resultat inte har uppnåtts. Jag anser att riksdagen skall uttala sig för att Södertälje kommun även i fortsättningen får statligt stöd av samma omfattning som tidigare för de extraordinära kostnader som kommunen haft för den omfattande assyriska/syrianska invandringen med dess speciella karaktär. Ett bifall till vpk-motionen innebär ett sådant uttalande. Samtidigt innebär det att det utbetalas ca 17 milj. kr. till kommunen för åren 1981 och 1982.

Regeringen – budgetdepartementet – har emellertid inte följt arbetsgruppens förslag utan meddelat att Södertälje kommun bara får 5 milj. kr. för att täcka kostnader för invandringen, trots att tidigare tillämpade normer borde ha inneburit en utbetalning på ca 22 milj. kr. Det förefaller som om regeringen helt enkelt struntat i det material som den särskilda utredningsgruppen har presenterat.

Utredningen, i vilken ingick fyra departements budgetsekreterare och Södertälje kommuns statsdirektör, kom fram till att kommunens beräkningar av effekterna av statsbidragssystemets omläggning var riktiga. Kommunen förlorar 9 milj. kr. för år 1981 och troligen ca 13 milj. för 1982. Det innebär i praktiken en omfördelning av dessa pengar till andra kommuner, som inte har samma kostnader för detta slag av verksamhet som Södertälje kommun har.

Regeringens ställningstagande den 8 oktober 1981 har inneburit att Södertälje kommun får en utgiftsökning på ca 17 milj. kr. och att kommunen själv får stå för nästan hela merkostnaden för den stora invandringen av assyrier/syrianer. Staten har tidigare gått in och betalat kommunens extra kostnader men vältrar nu över ansvaret på kommunen och dess invånare. De ca 17 miljonerna gäller alltså extra statligt bidrag för skolkostnader och sociala kostnader åren 1981 och 1982.

De farhågor som vpk framförde i fjolårets riksdagsdebatt om att en utredning och en utvärdering genom en arbetsgrupp ändå inte skulle garantera Södertälje kommun de pengar man haft anledning att räkna med, har dess värre besannats. Nu måste en förändring ske, som utmynnar i beslut innebärande att Södertälje kommun – för kostnader som varit och är förenade med den assyrisk/syrianska invandringens stora omfattning och speciella karaktär – i fortsättningen får statligt stöd i samma omfattning som tidigare. Det innebär också att ca 17 milj. kr. skall utbetalas till kommunen för åren 1981 och 1982.

Nr 126

**Onsdagen den
21 april 1982**

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Jag yrkar bifall till vpk-motionen 552 då det gäller moment 2 i utskottsbetänkandet och till s-reservationen då det gäller momenten 1 och 3.

Låt mig också, herr talman, få göra ett par kommentarer till hur de borgerliga riksdagsledamöterna från Södertälje har agerat. Alla tre – moderaten, centerpartisten och folkpartisten – var från början positiva och ställde upp för den rättvisa sak som det här handlar om, nämligen att Södertälje skall få ett särskilt stöd från staten.

Sedan först moderaten hoppat av, har så sakteliga också centerpartisten och folkpartiledamoten dragit sig ur det som de tidigare så varmt talat för som företrädare för Södertälje kommun.

Ivar Nordberg har redan noterat att ingen av dem finns här i kammaren. Vi kunde läsa i lokalpressen i morse att de inte skulle vara här. En av ledamöterna kunde inte ens redovisa ett ordentligt skäl för att hon inte skulle kunna vara här och delta i en omröstning i frågan. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att de har varit utsatta för så starka påtryckningar från resp. riksdagsgrupps sida att de har fått lov att falla undan i det här fallet.

Nu har de i olika sammanhang – jag tänker då närmast på Pär Granstedt från centern och Ylva Annerstedt från folkpartiet – försökt att förklara svårigheterna att ställa upp på förslaget. Man har i ena fallet gått så långt att man gjort jämförelser med statliga anslag till Stålverk 80 och i det andra fallet hävdat att man inte kan vara med och rösta så att säga lokalt i sådana här frågor – man måste göra helhetsbedömningar, som det så vackert heter.

Detta säger man trots att man tidigare har givit sin anslutning till att Södertälje av rättviseskäl skall få de pengar som kommunen har haft all anledning att räkna med och förhoppningsvis också för framtiden kommer att få.

Det är tråkigt att behöva konstatera att de borgerliga riksdagsledamöterna hävdar en uppfattning på hemmaplan, för att sedan springa ifrån den uppfattningen när det blir allvar och man skall ta ställning i sak.

Förra året kunde man krypa undan genom att det fanns en folkparti-center-motion som föreslog att en särskild arbetsgrupp skulle utreda frågan ytterligare. Nu finns det inte längre några sådana kryphål kvar, och då har man tydligen föredragit att utebli från omröstningen här i kammaren.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till vpk-motionen då det gäller moment 2 och till s-reservationen då det gäller momenten 1 och 3.

Anf. 110 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Uppfattningen att staten har ett faktiskt ansvar för den assyriska/syrianska invandringen, och därmed skall stå för de extra kostnader Södertälje kommun har, delas av en bred politisk majoritet i Södertälje kommun. Eftersom både centern och folkpartiet har riksdagsledamöter från Södertälje, kan det finnas anledning att erinra om vad deras lokala partiorganisationer har uttalat om det statliga stödet. Centerpartiet har klart deklarerat att det vidhåller sin uppfattning, att Södertälje kommun skall ha pengarna. Folkpartiet gjorde, i samband med kommunens budgetarbete i

november 1981, ett principuttalande där det sades följande:

”Det är i och för sig förståeligt att staten vill utveckla den speciella bidragsform som utvecklats för Södertäljes del. Den assyriska-syrianska invandrargruppen har dock en speciell struktur som kommer att medföra betydande kommunala kostnader under lång tid framöver t. ex. för undervisning och socialvård. Det är därför oacceptabelt att staten nu minskar sitt kostnadsrelaterade extraordinära bidrag utan att staten samtidigt kraftfullt tar tag i vissa framtidsfrågor.

Dessa frågor är för det första utbildning, framför allt arbetsmarknadsutbildning och arbete med inriktning på denna grupp. För det andra är det problemet med den stora andelen av invandrargruppen som i realiteten redan från början är utslagen från arbetsmarknaden och därför kommer att leva på socialhjälp ända till den dag de blir svenska medborgare och kan få förtidspension. Det betyder alltså att de kommer att leva på den kommunala socialhjälp. För det tredje är det problemet med att många i gruppen inte är och inte kan bli kyrkoskrivna. Detta innebär i sin tur ett bortfall av skatter och skatteutjämningsbidrag på cirka 6–8 Mkr.

Det är därför nödvändigt att staten, intill dess staten på allvar engagerar sig i dessa problem, även fortsättningsvis ger ett extraordinärt bidrag efter de principer som gällde 1980 och tidigare år.

Detta innebär att vi förutsätter att staten, intill dess man tar itu med dessa viktiga frågor, fortsätter att lämna kostnadstäckning på det sätt som man har gjort tidigare. Vi accepterar inte att man, som nu synes vara fallet, gör avräkning för de skatteutjämningsbidrag från landstinget som baserats på invandrarkvot.”

Så långt vad folkpartiet i Södertälje har sagt.

Detta var två klara besked från centern och folkpartiet i Södertälje om hur de ser på denna fråga.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har genom motioner klart redovisat vilken uppfattning vi har. De ledamöter av denna kammare som i kväll röstar ned utskottsmajoriteten understryker att de anser att Södertälje kommuns invånare skall betala så gott som hela kostnaden för den flyktinginvandring staten tidigare tagit ett ansvar för.

Som representant för Södertälje kommun måste jag konstatera att det är den nuvarande ekonomi- och budgetministern Rolf Wirtén som har inlett denna nya handlingslinje från regeringens sida – direkt i strid med vad bl. a. folkpartiet i Södertälje anser i frågan.

Herr talman! Jag skulle dessutom vilja ge några direkta skildringar av det arbete som de förtroendevalda i Södertälje kommun har utfört när det gäller att ta hand om de assyriska/syrianska invandrarna.

Jag vill först konstatera att Södertälje kommun, utöver de kostnader som kommunen har sökt statsbidrag för, har haft mycket stora kostnader som kommunen aldrig har begärt några bidrag för. Ett sådant exempel är kommunens stora kostnader för skollokaler. Till följd av den mycket kraftiga invandringsvågen under 1970-talet, har kommunen tvingats till omfattande åtgärder för om- och tillbyggnad av skolor. Likaså har ett mycket stort antal

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

bostadslägenheter fått förvandlas till undervisningslokaler. Allt detta är ett konkret exempel på en sådan del av kommunens kostnader som vi inte har sökt några bidrag för.

Med hänvisning till att några ledamöter ibland brukar ifrågasätta om problemen i Södertälje verkligen är så stora som vi vill göra gällande, vill jag nu nämna några siffror som belyser den konkreta situationen i Södertäljes grundskola och gymnasieskola.

Antalet invandrarelever i kommunens grundskola är totalt 3 009. Därav deltar 2 400 i hemspråksundervisningen. Det antal invandrarelever som också får stödundervisning i svenska är 1 665. Antalet assyriska/syrianska elever i grundskolan är f. n. 800. Antalet assyriska/syrianska elever i grundskolan fortsätter att öka, trots att invandringen mycket starkt har avtagit. Inom Södertälje kommuns grundskola undervisas f. n. på 25 olika språk.

För att hjälpa och stödja invandrareleverna i gymnasieskolan har kommunen inrättat särskilda s. k. introduktionskurser och särskilda sommarkurser. Kommunen anslår också mycket stora belopp för stödundervisning till invandrareleverna i gymnasieskolan. När jag nu har talat om invandrarelever, vill jag framhålla att den assyriska/syrianska andelen av den totala invandrargruppen är stor.

I den socialdemokratiska reservation som är fogad till utskottsbetänkandet framhålls mycket riktigt att Södertälje kommun har gjort stora insatser för att överbrygga motsättningar mellan olika befolkningsgrupper inom kommunen. Och jag vill från denna talarstol betyga att inte minst skolans personal har gjort betydande insatser i det avseendet. Men därutöver är det också på sin plats att framhålla att även arbetarrörelsens organisationer har lagt ned stora belopp och mycken energi på att anordna speciella konferenser för att för de olika organisationernas medlemmar redovisa alla de problem som har varit förenade med invandringen. Allt detta har gjorts i ett syfte: att medlemmarna i de fackliga organisationerna och andra folkrörelseorganisationer mycket aktivt skulle delta i diskussionerna och söka överbrygga motsättningar mellan olika befolkningsgrupper.

Regeringens tack för alla dessa insatser är att man drar in statsbidraget. Det kan bara leda till att det är risk för att man nu raserar resultatet av allt det arbete som i Södertälje har utförts för att överbrygga motsättningar mellan olika befolkningsgrupper. Varför föreligger den risken? Jo, av den anledningen att Södertäljes invånare, genom regeringens handlande, själva får betala alla de extra kostnader som kommunen har för den assyriska/syrianska invandringen.

Slutligen vill jag tillägga en sak: Var och en som gör sig besväret att närmare studera sammansättningen av den assyriska/syrianska invandringen till Södertälje konstaterar att det i den gruppen finns många medlemmar som är i sådan ålder att de troligen aldrig kan placeras på svensk arbetsmarknad. Det ställer stora krav på kommunens socialvård och på andra insatser från kommunens sida. Tacket för allt det aktiva arbete som både politiker och tjänstemän har utfört i Södertälje under en mycket lång följd av år är att

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

regeringen, med ekonomi- och budgetministern i spetsen, tar bort 9 milj. kr. i statsbidrag och övervältrar denna ekonomiska börda på kommunens invånare, som redan tidigare är hårt ansträngda och har gjort stora uppoffringar för att klara invandringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 111 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi har på senare år blivit överens om att så långt som möjligt försöka avveckla särskilda bidrag till kommunerna för invandrare. Invandrarna skall så långt som möjligt behandlas som svenskar. Vi skall också erkänna att de flesta invandrare är en tillgång för sin kommun. Men vi har också varit ense om att det finns särskild anledning att ta hänsyn till de kostnader som är förenade med flyktingar och dem som väntar på uppehållstillstånd och givetvis sådana kostnader som har med hemspråksundervisningen att göra.

Dessutom har vi noterat, som ett undantag, att vissa kommuner har särskilda kostnader – exceptionella kostnader, har vi sagt – för vissa invandrargrupper. Dit hör Södertälje, som särskilt har nämnts i riksdagens uttalanden. Vi har sagt att vi skall ta hänsyn till de särskilda kostnaderna genom att ge extra bidrag, som regeringen beslutar om. Det framgår av det senaste regeringsbeslutet att man har beaktat att Södertälje har särskilda kostnader för de assyriska/syrianska invandrarna.

Regeringen och kommunen är i stort sett ense om storleken av de särskilda kostnaderna. Det finns en viss skillnad i uppfattning, som beror på att man tar hänsyn till olika år.

Vad regeringen och kommunen inte är ense om – det har konstaterats tidigare i debatten – är i vilken utsträckning regeringen skall ta hänsyn till att det inomregionala skatteutjämningsbidraget, som Södertälje kommun har fått, till en del beror på invandrarna. Regeringen anser att det finns anledning att ta hänsyn till hela den del av den inomregionala skatteutjämnningen som beror på invandrarna, medan Södertälje bara har accepterat att man tar hänsyn till en mindre del. Däri ligger alltså skillnaden, och det är det som hela denna diskussion rör sig om.

Herr talman! Låt mig alltså slå fast att det faktum att Södertälje har extra kostnader för de assyriska/syrianska invandrarna beaktas när regeringen beslutar om extra skatteutjämningsbidrag. De uttalanden som riksdagen har gjort har infriats. Riksdagen har aldrig ställt ut några löften om eller krav på att Södertälje skall få full kompensation för alla extra kostnader som kommunen har. Riksdagen har inte heller sagt att regeringen inte får beakta det inomregionala stödet. Regeringen har således varken handlat i strid med vad riksdagen har uttalat eller brutit mot de åtaganden som staten har gjort. Att kommunen inte är nöjd med det beslut som har fattats kan man förstå, men det är ingen ovanlig situation i relationerna mellan staten och

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

kommunerna, lika litet som i relationerna mellan staten och andra intressenter. Man har olika mening om hur stort statsbidrag som skall utgå, och det är då naturligt att den som vill ha ett högre bidrag inte är nöjd. Det ovanliga i sammanhanget är att regering och riksdag så ingående har behandlat en speciell kommuns förhållanden och att hänsyn har tagits till dessa särskilda kostnader. Södertälje har fått en mycket ingående behandling här i riksdagen. En arbetsgrupp har tillsatts, och man har tagit särskild hänsyn till Södertälje. Man kan inte påstå att Södertälje har blivit illa behandlad i förhållande till andra kommuner.

Låt mig också säga några ord om de angrepp som här har riktats mot riksdagsledamöter från Södertälje. Jag vill understryka att jag över huvud taget inte känner till att det skulle ha förekommit några som helst påtryckningar mot riksdagsledamöter från Södertälje. Jag vill också påminna om att det är ett välkänt faktum att alla ledamöter som tillhör regeringspartier måste ställa sig i stort sett solidariska med regeringens budgetpolitik. Det som möjligen kan vara förvånande är att man från socialdemokratiskt håll ser det som närmast självklart att ledamöter skall rösta för hemortens krav, oavsett vilken budgetbedömning regeringen har gjort. Så var det inte när vi hade socialdemokratisk regering. De socialdemokratiska ledamöterna handlade inte på det sättet, utan de var i stort sett solidariska med den bedömning som regeringen gjorde. Även om de socialdemokratiska förtroendemännen eller partiavdelningen i kommunen hade andra krav, accepterade man det som en självklar spelregel att de som representerade regeringspartiet i riksdagen också var lojala med regeringens budgetpolitik. Detta är alltså ingen ny situation eller något som beror på att vi har en regering med en viss partifärg.

Jag anser inte, herr talman, att det finns någon anledning att blåsa upp den här frågan. Jag förstår att man i Södertälje kommun är bekymrad och att man ställer de här kraven. Men i förhållande till kommunens totala budget har denna fråga inte så stora dimensioner som man kan tro efter att bara ha lyssnat på dem som har talat för reservationen. Det är inte fråga om att detta skulle radera resultatet av de insatser som har gjorts för invandrarna i Södertälje. Det är inte heller fråga om att kommunens invånare nu får betala alla kostnader för assyrierna, som en talare sade – det måste ha varit en felsägning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 112 IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några frågor till Gabriel Romanus.

Efter det att riksdagen 1979 antog de nya regler när det gäller statens ersättning till kommunerna för flyktingar m. m. som skulle börja tillämpas 1980, inträffade det förhållandet att den borgerliga regeringen 1980 fortsatte att ge Södertälje ekonomiskt stöd i enlighet med de principer som hade tillämpats ända sedan 1975. Min fråga till Gabriel Romanus blir: Menar Gabriel Romanus att den borgerliga regeringen då behandlade frågan om bidrag till Södertälje felaktigt? Menar Gabriel Romanus att den behandling-

en stöd i strid med de uttalanden som riksdagen gjorde, när den proposition bifölls som utpekade Södertälje som en kommun som man skulle ta särskild hänsyn till?

Jag skulle också vilja fråga: Anser Gabriel Romanus att det är riktigt att staten vid sin beräkning av stödet till Södertälje kommun skall avräkna 10 milj. kr., som den har fått genom den inomregionala skatteutjämningen, när andelen för den assyriska/syrianska gruppen endast utgör 2 milj. kr.? Jag vill gärna ha ett besked från Gabriel Romanus om hur han bedömer riktigheten av detta.

Sedan kan jag inte låta bli att erinra om den debatt som vi hade förra året. Då förde vi samma diskussion: Skall Södertälje vara berättigat att få dessa 9 milj. kr. som vi nu på nytt ställer krav på? Då bedömde den borgerliga majoriteten frågan som väldigt osäker och ville därför ha en arbetsgrupp, som skulle bedöma frågan, en bedömning som sedan skulle ligga till grund för regeringens ställningstagande. Nu har denna arbetsgrupp slutfört sitt arbete. Den rapport man redovisat bekräftar i stort sett riktigheten av det material som Södertälje kommun redovisade inför utskottet under fjolårets behandling av detta ärende.

Situationen är nu den att det har bekräftats att Södertälje kommun haft vissa utgifter och att de merkostnader som man inte fått täckning för uppgår till 9 milj. kr. Utskottet säger i år i sin skrivning att, sedan arbetsgruppen rörande Södertälje redovisat sitt utredningsresultat, regeringen vid fördelning av extra skatteutjämningsbidrag beaktat de särskilda kostnader som kommunen har för den assyriska/syrianska invandringen. Man säger vidare att detta står i överensstämmelse med vad riksdagen uttalade 1979.

Vad har regeringen gjort? Jo, man har inte gett Södertälje ett enda öre mer för 1981. Menar Gabriel Romanus att man tillsatt den här arbetsgruppen och tagit emot resultatet av dess arbete, som visar att Södertälje är berättigat till dessa 9 milj. kr., och samtidigt kan konstatera att regeringen gjort vad på den ankommer för att verkligen ge Södertälje ett stöd för de merkostnader som kommunen har och som är förorsakade av statliga beslut?

Avslutningsvis vill jag ta upp Gabriel Romanus resonemang om vårt angrepp på Södertäljepolitikerna. Gabriel Romanus hänvisade till att under den socialdemokratiska regeringstiden var socialdemokratiska ledamöter lojala mot sin regering. Det tycker jag att det i princip finns anledning för alla att vara. Men vad jag tycker att man skall avkräva varje person som sysslar med politik är hederlighet. Här är det ändå på det sättet att samma personer som agerar i Södertälje och ställer krav på att regeringen skall ge Södertälje kommun ett stöd för de merkostnader som man har för den här invandrargruppen finns i detta hus. Det måste då vara en konsekvens i handlandet. Är det så att man lokalt förfäktar och med bestämdhet hävdar den meningen att riksdag och regering skall ge ett stöd till kommunen, då är det hederligt att också fullfölja en sådan linje i det här huset. Gör man inte det är det någonting helt annat än ärlighet som präglar de politikernas agerande.

Stöd till Södertälje kommun till följd av den assyriska/syrianska invandringen

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

Anf. 113 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Gabriel Romanus uppehöll sig i sitt inlägg bl. a. vid det inomregionala stöd som Södertälje kommun erhållit via landstinget. Jag skulle gärna vilja erinra om att när denna fråga diskuterades i en interpellationsdebatt här i kammaren framhöll Pär Granstedt från centerpartiet bl. a. att hänvisningen till det extra skatteutjämningsbidraget var ohållbar och att försöken att ifrågasätta kommunens kostnadsberäkningar saknade grund. Det var före fjolårsbehandlingen och beslutet i riksdagen.

Ylva Annerstedt sade bl. a. att hon anslöt sig till Pär Granstedts uppfattning och att det inomregionala skatteutjämningsbidraget inte fick tas till intäkt för att ersätta sådana exceptionella kostnader som det här handlade om.

Det är orimligt att, som regeringen har gjort i motiven för borttagandet av det särskilda stödet, inräkna det inomregionala stöd som Södertälje kommun erhåller via landstinget. Det stödet har inget direkt samband med den assyriska/syrianska invandringen och de särskilda kostnader som uppkommer i samband med den. Av Södertäljes invånare är ungefär 25 % invandrare, och assyrier/syrianer utgör bara ungefär en femtedel av invandrarna i kommunen. Redan det säger hur orimligt det är att ta det inomregionala stödet från landstinget till intäkt för att avräkna de pengar som gäller den assyriska/syrianska folkgruppen.

Gabriel Romanus sade något om att rösta för hemortens krav. Det förhållandet att en riksdagsledamot är bosatt i en kommun som är så hårt drabbad i ett speciellt avseende att den behöver ett stöd som tidigare har utgått men som t. v. har undandragits kommunen, innebär inte att denne ledamot inte får ha en mening när riksdagen skall ta ställning. Talet om att man inte skulle vara tillräckligt objektiv bara för att man är södertäljebo är bara struntprat. Självfallet skall alla kommuner som hamnar i motsvarande situation som Södertälje få ett sådant här stöd. Det ligger enligt min uppfattning i hela landets intresse att Södertälje får ekonomiska möjligheter att ge människorna i en stor invandrargruppen dräglig start på deras tillvaro i det nya hemlandet.

Med anledning av att det under hand har påpekats för mig att i varje fall någon av de borgerliga ledamöterna har fullgott skäl för att vara borta från kammaren i dag vill jag säga, att jag inte har ifrågasatt detta. Jag utgår från att det finns fullgoda skäl. Det är bara det att i den redovisning som jag tog del av i morse om orsakerna till frånvaron fanns det i varje fall inte för samtliga sådana fullgoda skäl. Man anförde bl. a. att man inte hade kunnat planera när ärendet skulle komma upp. Alla här i kammaren vet ju att planeringen har varit möjlig att göra – detta ärende kommer upp den dag då det enligt ärendeplanen för kammarbehandlingen skulle komma upp. Och den planen fick vi ta del av för rätt länge sedan.

Anf. 114 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Gabriel Romanus påstod att Södertälje kommun har blivit välvilligt behandlad i riksdagen när vi har fört fram statsbidragsfrågorna.

Genom den socialdemokratiska gruppens stora solidaritet har Södertäljes svåra ekonomiska situation debatterats och behandlats här i kammaren. Men de borgerliga partierna har hela tiden med en rösts övervikt röstat ned förslagen och därigenom försvårat den ekonomiska situationen i Södertälje.

Gabriel Romanus gör sig också skyldig till ett direkt felaktigt påstående när han säger att de 9 miljoner som vi nu talar om inte skulle ha någon betydelse för Södertälje kommuns budget i stort. Det verkliga förhållandet är följande.

När regeringen drog in det tidigare utgående statsbidraget till Södertälje, var den ekonomiska situationen så allvarlig att det var motiverat med en skattehöjning i kommunen.

Men regeringens beslut innebar så starka spänningar mellan olika befolkningsgrupper i kommunen att vi från majoritetens sida bedömde det såsom omöjligt att i den situationen gå ut och begära en skattehöjning. I stället fick majoriteten i Södertälje kommun mycket hårt pruta i alla nämnders budgetar, vilket i sin tur föranledde kritik från den borgerliga oppositionen i Södertälje kommun. En del ledamöter som tillhör både den oppositionen och denna kammare vägrar nu Södertälje kommun ytterligare bidrag. Gabriel Romanus borde ha satt sig in litet bättre i den aktuella ekonomiska situationen, innan han påstod att denna fråga inte har någon betydelse för Södertälje kommun.

Likaså kan vi nu efteråt konstatera att det förslag som två borgerliga ledamöter från Södertälje framlade för ett år sedan om att tillsätta en särskild arbetsgrupp inte har resulterat i någonting. På hemmaplan gjorde man ett mycket stort nummer av att man hade varit så framsynt att man i riksdagen hade motionerat om tillsättandet av en särskild arbetsgrupp, som skulle lösa alla problem. Många invånare i Södertälje tvivlade på detta och ifrågasatte om det inte endast var en taktisk fint för att skjuta hela frågan framåt i tiden. I dag kan vi konstatera att det var en taktisk fint.

Anf. 115 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Såsom jag nyss konstaterade råder det i stort sett enighet mellan kommunen och regeringen om storleken av de kostnader som vi här diskuterar. Det är inte osannolikt att tillsättandet av den särskilda arbetsgruppen har bidragit till detta. Diskussionen gäller alltså inte storleken av kostnaderna utan i vilken utsträckning kommunen skall kompenseras för dem genom statliga bidrag, och i vilken grad man skall ta hänsyn till den inomregionala skatteutjämning som förekommer i Stockholms län. Storleken av kostnaderna är man i stort sett enig om. Därför tror jag att det var värdefullt att vi fick den arbetsgrupp som riksdagen begärde förra året.

På Ivan Nordbergs frågor vill jag svara att riksdagen inte har sagt i vilken utsträckning dessa kostnader skall kompenseras med statsbidrag. Riksdagen har enhälligt förklarat att kostnaderna skall beaktas. Riksdagen har inte heller gjort något uttalande om i vilken utsträckning man skall ta hänsyn till den del av den inomregionala skatteutjämningen som beror på invandrare.

Nr 126

**Onsdagen den
21 april 1982**

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

Där har regeringen alltså en viss handlingsfrihet. Därför kan man inte säga att vare sig beslutet 1980 eller beslutet 1981 skulle strida mot vad riksdagen har uttalat.

Skall man då bara beakta 2 miljoner eller skall man beakta 10 miljoner av den inomregionala skatteutjämningen? Ja, där har regeringen en viss handlingsfrihet. Det går inte att hävda att kommunens kostnader är lika stora för alla invandrare. Därför finns det ingen anledning att speciellt nämna beloppet 2 miljoner, dvs. att räkna proportionellt efter antalet invandrare från olika grupper.

Så till frågan om riksdagsmännens lojalitet mot hemorten och mot regeringens budgetpolitik. Jag kan konstatera att vi är ense om att man normalt förväntar sig att ledamöter som tillhör ett regeringsparti accepterar den avvägning av budgeten som regeringen har gjort. Det är ingen sensation för någon som har följt riksdagsarbetet. Har man ställt ett krav på hemmaplan eller i andra sammanhang, fordrar hederligheten, menar däremot Ivar Nordberg, att man följer upp det genom att rösta samma yrkande här i riksdagen. Jag tror inte det. Tillhör man en verksstyrelse och är med och begär pengar från regeringen, finner man sig ändå i prutningar. Så är det. Likadant kan man resonera, om man i andra sammanhang har förklarat att man tycker att det är värdefullt med statsbidrag av en viss storlek till en kommun eller för något annat ändamål. Man kan i vissa fall följa upp sitt krav vid en omröstning här i riksdagen, särskilt om man tillhör ett oppositionsparti. Men man kan också säga sig att det, när det kommit till kritan, har tillkommit andra faktorer. Man får göra en avvägning mot andra önskemål och ta hänsyn till önskvärdheten av att regeringens budget inte sprängs genom att den ena ledamoten röstar för en ökning på en punkt och den andra ledamoten för en ökning på en annan punkt. Det här är ju välkända ting, och metoden tillämpades av socialdemokratiska ledamöter under den tid då vi hade en socialdemokratisk regering. Jag vet detta, eftersom jag har ett exempel på mycket nära håll.

Slutligen behandlingen av Södertälje. Jag har inte sagt att Södertälje har blivit oerhört välvilligt behandlat eller att frågan inte har någon ekonomisk betydelse för Södertälje. Däremot har jag sagt att vi har engagerat oss mera i diskussionen om Södertäljes situation beträffande de här frågorna än när det gällt någon annan kommun. Till skillnad från vad som varit fallet i fråga om andra kommuner har riksdagen gjort ett särskilt uttalande, som har lett till att Södertälje har fått särskilda pengar, även om Södertälje inte har fått så mycket som önskades.

Jag blev litet förvånad när Lennart Andersson sade att socialdemokraterna har varit mycket solidariska, medan de borgerliga hela tiden – så uttryckte han sig – med en rösts övervikt röstat nej till kraven. Såvitt jag vet har vi väl haft en sådan omröstning bara en gång. Jag är alltså litet förvånad över Lennart Anderssons beskrivning.

Vidare är jag litet förvånad över uttalandet att ett mindre statsbidrag än det man önskat sig – även om det är fråga om 9 milj. kr. – skulle skapa stora spänningar mellan olika folkgrupper. Bidraget skulle spelas ut mot alla andra

kostnader i kommunen, menar man. Det är i så fall den som gör denna tolkning som får ta på sig det ansvaret. Det gäller ju inte – jag upprepar detta – kostnadens storlek utan bara i vilken utsträckning man skall ta hänsyn till det inomregionala skatteutjämningsbidrag som kommunen har fått. Om majoriteten i Södertälje vill, går det ju att säga till vederbörande att när det gäller kostnaderna för assyrierna har det lämnats kompensation. Sedan finns det andra kostnader, som gör att det måste bli prutningar, höjning av skatten e.d. Man behöver ju inte skjuta fram assyrierna som syndabockar i sammanhanget.

Anf. 116 IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Jag vill säga Gabriel Romanus att det ända från 1975 t. o. m. 1980 inte har rått någon som helst strid om vilken nivå det skall vara på den ersättning som skall utgå till Södertälje kommun från staten. Oenigheten inträder först när det gäller verksamhetsåret 1981.

Verksamhetsåret 1980 var det år när de nya statsbidragsreglerna trädde i kraft. Det var också det år då riksdagen hade uttalat att man speciellt skulle beakta förhållandena i Södertälje. I det beslut som regeringen fattade om bidrag till Södertälje för 1980 års verksamhet hänvisas till bl. a. riksdagens uttalande. 1980 blev det alltså samma bidragsgivning som den som skett ända sedan 1975. 1981 byter man helt plötsligt inställning.

Jag måste fråga mig vad det är som har föranlett regeringen att ändra inställning till bidraget till Södertälje kommun. Gabriel Romanus upprepade bara vad Rolf Wirtén sade i en interpellationsdebatt, nämligen att det är Stockholms läns landstings ökning av det inomregionala stödet som är motivet: Den solidaritet som kommunerna i Stockholms läns landsting känner och som ligger bakom uppbyggandet av en inomregional skatteutjämnning tar staten som intäkt för att inte betala ut ett rättmätigt stöd till Södertälje kommun. Är det vettigt att statsmakterna förfar på det sättet, i all synnerhet om man tänker på att assyriergruppens andel uppgår till 2 milj. kr. av det totala beloppet för utländska invandrare, 10 milj. kr?

Gabriel Romanus, som är verksam i Stockholms län, känner ju mycket väl till att det inomregionala stödet i just detta avseende är så utformat att det utgår på grundval av en beräkning som gäller det totala antalet invandrare i alla kommuner. Det är inte bara Södertälje kommun som erhåller det här stödet. Men Södertälje kommun drabbas på grund av statens agerande mycket hårt i jämförelse med andra kommuner.

Jag tycker att de argument som Gabriel Romanus har anfört för att Södertälje kommun inte skall få de här pengarna inte är hållbara. Jag står fast vid vad jag sade i mitt första anförande: Jag tycker att det är ett oseriöst handlande från regeringens sida när man – utan att över huvud taget ta kontakt med Södertälje kommun och föra överläggningar om att man har för avsikt att ändra stödet – ensidigt frånträder ett regelsystem som man tidigare varit överens om mellan regeringen och Södertälje kommun.

Onsdagen den
21 april 1982

*Stöd till Södertälje
kommun till följd
av den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Anf. 117 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Anledningen till att Södertäljes frågor diskuteras här i kammaren är att Södertälje kommun är den enda kommun som har fått ta emot en så stor invandring när det gäller den assyriska/syrianska folkgruppen.

Med all den erfarenhet som vi har i Södertälje av all invandring måste jag säga att det inte är någon annan grupp som krävt och kräver så stora samhällsinsatser som just den assyriska/syrianska invandrargruppen. Det är av den anledningen som vi från Södertälje hävdar att det är befogat att staten även fortsättningsvis ger kommunen det extra statsbidrag som kommunen tidigare har fått.

Jag noterar att Gabriel Romanus i sitt senaste inlägg var betydligt mycket mer nyanserad när det gällde att bedöma det här statsbidragets inverkan på Södertälje kommuns budget totalt. Gabriel Romanus gör nu en stor reträtt, och det gör han klokt i. Jag vågar hävda att med den lokalkännedom som jag har känner jag situationen bättre än Gabriel Romanus och känner till de spänningar som var inom olika befolkningsgrupper i Södertälje när kommunens invånare själva skulle få ta betydligt större ekonomiskt ansvar för den här invandrargruppen än tidigare.

Det är socialdemokraterna i Södertälje som genom sin politik tagit ansvar, så att vi kunde balansera dessa motsättningar mellan grupperna. Vi tvingades att göra ett s. k. extra prutningsvarv i alla styrelser och nämnder, och för de åtgärderna har vi sedan kritiserats. Då känns det rätt bittert att en borgerlig majoritet här i riksdagen inte skall kunna vara med och bevilja det statsbidrag som vi är berättigade till.

Anf. 118 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag skall inte, hoppas jag, förlänga debatten mycket.

Jag är tacksam för att Lennart Andersson ansåg att mitt senaste inlägg var nyanserat. Jag tror inte att den som jämför kommer att finna att jag har gjort någon stor reträtt, men jag tar fasta på att Lennart Andersson tyckte att det senaste inlägget var nyanserat.

Jag vill ändå passa på tillfället att säga att utskottets majoritet lika väl som minoriteten självfallet är medveten om de kostnader och problem som den assyriska/syrianska invandringen har förorsakat Södertälje. Det är ju själva anledningen till att vi har gjort de uttalanden som vi har gjort och att kommunen fått extra bidrag – även om det inte anses vara tillräckligt. Vi är också medvetna om de stora insatser som har gjorts från olika grupper i Södertälje. Arbetarrörelsen har väl inte monopol på att göra goda insatser, men den har säkert gjort insatser – det vill jag också understryka.

Sedan måste jag medge att jag inte känner till arten av kontakter mellan kommunen och regeringskansliet. Men jag har svårt att tänka mig att det varit några vattentäta skott. Och det beslut som regeringen fattat i år ligger ju mycket väl i linje med det beslut som man tog förra året, så några sensationer kan det knappast ha innehållit.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (särskilt stöd till Södertälje kommun för kostnader till följd av den assyriska/syrianska invandringen)

Utskottets hemställan bifölls med 140 röster mot 139 för reservationen av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (särskilt stöd till Södertälje kommun för kostnader till följd av den assyriska/syrianska invandringen i den mån kostnaderna inte behandlats under mom. 1)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 17 för motion 552 av Tore Claeson i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (överenskommelse med Södertälje kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 140 röster mot 139 för reservationen av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1981/82:38 Vissa dricksvattenfrågor

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1981/82:22 om anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer (prop. 1981/82:100) samt bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (prop. 1981/82:143).

Anf. 119 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 120 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Socialdemokraterna har i år liksom förra året i en partimotion föreslagit riksdagen anta ett samlat åtgärdsprogram för att förbättra ungdomars livsvillkor. Vi pekar bl. a. på att arbetslösheten bland ungdomar ligger kvar på en besvärande hög nivå och att undervisningen försämrats genom resursnedskärningar avseende skolväsendet. Vi konstaterar också att den sociala utslagningen bland ungdomen och den kommersialiserade fritiden är kvarstående allvarliga problem, som de borgerliga regeringarna visat alltför låg ambition att komma till rätta med.

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

De borgerliga regeringarnas förslag till nedskärningar gällande ungdomsorganisationerna har bara under de senaste åren inneburit att tiotal miljoner kronor prutats bort. Som påbröd till detta försvann helt de s. k. SIA-pengarna trots kraftfulla protester från både organisationslivet och det socialdemokratiska partiet. Prutningar, ändrade bidragsregler, vikande medlemsantal i politiska och ideella organisationer samt kostnadsfördyringar har sammantaget inneburit att den motkraft som ungdomsorganisationerna utgör mot en passiviserande fritid mycket kraftigt försvagats – och detta i en tid när i vissa ungdomsmiljöer drogmissbruk, vandalisering och kriminalitet tilltar. Vad har regeringen och den borgerliga majoriteten att säga för att berättiga dessa nedskärningar? I sak håller man med om att stödet till ungdomsorganisationer är angeläget. Man talar om deras viktiga roll, men i nästa andetag kommer man med vad som har blivit en standardklyscha i de flesta sammanhang: det ansträngda statsfinansiella läget.

I vår alternativbudget, som är starkare än regeringens, har vi avsatt medel. Vi vill satsa på bättre levnadsvillkor för våra ungdomar.

I en rapport från statens ungdomsråd får ungdomar tala ut om den besvikelse de känner över den vuxna generationen och den maktlöshet de känner inför framtiden. Rapporten ger en pessimistisk bild av ett högteknologiskt samhälle, där den enskilde saknar inflytande. Tillvaron består för väldigt många unga av arbetslöshet eller monotont arbete och en fritid, där man alltid köper sig förströelse.

Vi pekar i vår motion på följande:

Fritidsaktiviteter för barn och ungdom skiljer sig avsevärt, beroende på socialgruppsstillhörighet. Barn som tillhör socialgrupp 1 ägnar sig i mycket större utsträckning än andra åt idrott, föreningsliv och kultur.

En utredning gjord på uppdrag av Stockholms kommun har kartlagt de mest utsatta ungdomsmiljöerna. Klart olämpliga är givetvis sådana där brottslighet, missbruk av droger och prostitution förekommer eller miljöer som är extremt kommersialiserade. Centralen, Gallerian och flera inomhuscentra i förorterna är sådana. En stor grupp av de ungdomar som vistas där har redan svåra sociala problem. Genom att använda droger skjuter ungdomarna problemen ifrån sig. Många lever ett passivt liv. De går inte i skolan, de arbetar inte. Däremot är de konsumenter av ett kommersialiserat fritidsutbud. Vi pekar också i vår motion på att haschmissbruket ökat kraftigt. Vad som kan betecknas som systematiska kampanjer för marknadsföring av hasch förekommer i anslutning till skolor, universitet och militärförband.

Vi tycker att det är viktigt att nå ut till de föreningslösa ungdomarna. Särskilt angeläget är det att organisationer med idéburen verksamhet ges ökade förutsättningar att engagera nya medlemmar. Vi framhåller särskilt vikten av insatser för verksamhet bland ungdomar i riskzonen, verksamheter som syftar till att skilda generationer och nationaliteter möts och verksamheter i bostadsområden med låg föreningsaktivitet. Särskild uppmärksamhet bör ägnas invandrargrupper, och detta framhåller vi med skärpa.

Inom den ram på 10 miljoner som vi vill förstärka anslaget till

ungdomsorganisationerna med vill vi för dessa ändamål anslå 2,6 miljoner.

Kritiken mot de borgerliga regeringarnas njugghet mot ungdomsorganisationerna kvarstår. Vi noterar som en liten men dock ljuspunkt att vårt krav som vi förde fram i en reservation förra året, att Handikappförbundens centralkommittés ungdomskommitté skulle bli bidragsberättigad, villfarits i årets budgetproposition.

I övrigt upprepar vi våra förslag från förra året på tre områden:

Grundbidraget skall fastställas till 320 000 kr. Utskottsmajoriteten gör ett nummer av att grundbidraget skall vara 295 000 kr. och att detta innebär en höjning med 5 000 kr. Detta är inte så heroiskt mot bakgrund av att samma majoritet i föl reducerade bidraget med just detta belopp, alltså från 295 000 till 290 000 kr. Regeringens förslag var den gången förstås ännu sämre – futtiga 285 000 kr.

Det rörliga bidraget skall vara 27 kr. Det sänktes förra året från 27 kr. till 25 kr. per medlem i intervallet 3 001–40 000 medlemmar och till 21 kr. per medlem över 40 000.

Handikapporganisationerna skall få 115 kr. per timme enligt vårt förslag, inte 105 kr. Här görs en höjning med futtiga 1 kr. i intervallet 1 501–3 000 medlemmar. I övrigt föreslås oförändrade belopp.

Vi har ytterligare ett yrkande. Det förbund som bildats genom sammanläggningen av SECO och Elevförbundet bör erhålla fullt stöd enligt gällande bestämmelser utan intrapningsbegränsningar, eftersom dessa organisationer redan sedan lång tid varit statsbidragsberättigade.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 och, om denna bifalles, även till reservation nr 3.

Anf. 121 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Situationen för invandrarungdomarna i det svenska samhället i dag är mycket svår. Av de senaste statistiska uppgifterna framgår att det finns 183 000 utländska medborgare i åldrarna upp t. o. m. 24 år kyrkobokförda i Sverige. Det innebär att 43,4 % av alla utländska medborgare återfinns i denna åldersgrupp, medan motsvarande siffra för svenska medborgare är 32,5 %. Därtill kommer en större och växande grupp barn och ungdomar som är födda här i landet och är svenska medborgare. I åldrarna 0–24 år kan den gruppen uppskattas till ca 275 000 personer, och med de utländska medborgarna blir det ca 460 000 barn och ungdomar med utländsk bakgrund.

Dessa ungdomars situation på arbetsmarknaden är alarmerande. Såsom regeringen medger i årets budgetproposition svarar de utländska medborgarna för 5 % av arbetskraften men för drygt 10 % av de arbetslösa. I åldersgruppen 25–34 år svarar de för nära 20 % av de arbetslösa och i åldrarna 20–24 år för ca 12 %. Samtidigt konstateras att antalet invandrare i arbetsmarknadsutbildning ökat under hela 1970-talet och nu uppgår till totalt 28 % av kursdeltagarna. Flertalet av dem är i de yngre åldersgrupperna. Vid vissa AMU-centra i storstadslän utgör invandrarna 70 % av samtliga deltagare.

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Det finns naturligtvis många orsaker till att arbetslösheten är speciellt hög bland de unga invandrarna. Strukturomvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har bl. a. inneburit en fortsatt tillbakagång för sysselsättningen inom tillverkningsindustrin. Den har också inneburit långtgående rationaliseringar för att göra produktionsenheterna så konkurrenskraftiga som möjligt på världsmarknaden.

De nya produktionssystem som växer fram ur dessa rationaliseringar kommer bl. a. att medföra en hårt styrd och kontrollerad produktion med extrem arbetsuppdelning i datorstyrda processer. Ökad automatisering med hjälp av seriekopplade numeriskt styrda maskiner och robotar innebär t. ex. att den typ av arbete försvinner som nu många invandrare är hänvisade till på grund av bristande språkkunskaper och utbildning. Detsamma gäller vid övergång till produktionssystem med självstyrande grupper o. d. Denna form av produktionssystem kan komma att öka kraven när det gäller att kunna läsa, skriva och räkna, krav som kan utestänga många invandrare från dessa jobb.

Strukturomvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har naturligtvis fått konsekvenser i form av arbetslöshet och ökad utslagning av arbetskraft. Speciellt drabbas den arbetskraft som har de svagaste resurserna, t. ex. de unga, de äldre, handikappade, invandrare och lågutbildade.

Andra orsaker till invandrarungdomarnas mycket svåra sociala och arbetsmarknadsmässiga situation är att de i regel har en generellt sett lägre utbildningsnivå än de svenska ungdomarna. De är också i större utsträckning än andra ungdomar hänvisade till konjunktur känsliga näringsgrenar och yrkesområden. En större andel utländska medborgare är anställda i privata företag. Avsaknaden av yrkesutbildning är en av de viktigaste orsakerna till arbetslöshet. Det faktum att invandrarungdomar fortsätter sina studier i gymnasieskolan i mindre utsträckning än de svenska ungdomarna innebär således att deras ställning på arbetsmarknaden blir svag.

Många invandrarungdomar har svårt att få arbete på grund av att de inte kan svenska tillräckligt bra. Man kan anta att ett stort antal invandrarungdomar inte nås av förmedlingens service och att åtskilliga invandrarungdomar inte söker upp arbetsförmedlingen, trots att de saknar arbete. Invandrarungdomens möjligheter att ta del av olika utbildningsmöjligheter för arbetslösa ungdomar kan vara begränsade på grund av språksvårigheter och tidigare negativa erfarenheter av skolarbete.

Det är också uppenbart att yrkesvalet bland unga invandrare påverkas av det förhållandet att föräldrar, släkt och vänner ofta endast har erfarenhet av en mycket begränsad del av den svenska arbetsmarknaden. Segregationen på arbetsmarknaden av den äldre generationen invandrare blir ett socialt arv, som går vidare till nästa generation genom att de äldre bara kan förmedla kontakter med och hjälpa de unga invandrarna till att få arbeten inom denna begränsade del av arbetsmarknaden.

De flesta invandrarungdomar har inte alls eller i mycket ringa utsträckning under uppväxtåren fått del av det stöd som nu håller på att växa fram i form av träning och undervisning i sitt modersmål eller andra stödinsatser i skolan.

De befinner sig ofta i näst intill olösliga konflikter mellan föräldrarnas kultur- och moraluppfattning och den svenska kulturen och de svenska ungdomarnas uppfattning. De har hamnat i ett sociokulturellt ingenmansland och känner sig inte höra hemma någonstans. De känner inte sitt kulturella och historiska ursprung annat än som fragmentariska bitar. Språksvårigheterna som lett till upprepade misslyckanden både i skolan och i det sociala umgänget, liksom negativa och rasistiska bemötanden och tillmälen, har ofta blivit den dominerande grunden för deras identitet. För många av dem blir arbetslösheten den slutliga bekräftelsen på att de är utslagna, och de kan inte se några möjligheter att själva ta sig ur sin situation. Utslagningen bekräftas steg för steg.

Men invandrarungdomarnas situation kan avsevärt förbättras, bl. a. genom stöd till invandrarorganisationernas ungdomsverksamhet. I dag utgår statsbidrag endast till organisationer som bedriver verksamhet huvudsakligen bland barn och ungdom och som har minst 3 000 medlemmar i åldern 7–25 år samt lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner. Och för anslag till sådan verksamhet från kommuner krävs ofta att lokalföreningarna skall tillhöra en statsbidragsberättigad organisation. De bestämmelserna missgynnar starkt invandrarorganisationerna. För det första är invandrarorganisationernas medlemstal av naturliga skäl begränsat. För det andra har invandrarna av arbetsmarknadsskäl tvingats koncentrera sig till ett fåtal landstingskommuner och kan därför inte uppfylla kravet på att ha lokalföreningar i minst hälften av landets landstingskommuner.

Vårt parti anser att med tillräckligt stöd från det svenska samhället kan invandrarorganisationerna göra viktiga insatser för barn och ungdomar i de egna grupperna. Förutsättningar finns för att driva verksamhet på ett sätt som inte bryter mot välbekanta normer och värderingar utan i stället stärker invandrarungdomarnas identitet och förankring i den egna kultur- och språkgruppen. Invandrarföreningarna har också särskilda förutsättningar att engagera ungdomar med bristande kunskaper i svenska språket och svårigheter att utnyttja det svenska fritids- och kulturutbudet.

Herr talman! Vi delar statens invandrarverks uppfattning om att gällande bidragsregler i större utsträckning borde anpassas till invandrarorganisationernas speciella karaktär av intresse- och familjeföreningar. En sådan organisationsmodell är ovärderlig för dem som vill värna om och föra vidare den egna kulturen. Därför anser vårt parti i likhet med statens invandrarverk att det förslag som statens ungdomsråd har i sin anslagsframställning till årets budgetproposition om att nya organisationer, bl. a. invandrarorganisationer, skall bli bidragsberättigade, är ytterst angeläget.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 122 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag kommer att i mitt anförande begränsa mig till den del som behandlas i den moderata reservationen.

I årets budgetproposition 1981/82:100, bil. 12, föreslår föredraganden under anslaget B 54 att de politiska ungdomsförbunden i år liksom under de

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

tre senaste valåren skall erhålla särskilda medel till en storlek av 725 000 kr. för sin medverkan i skolan i samband med valets genomförande.

I motion 413 av Per Stenmarck och Ann-Cathrine Haglund och motion 1776 av Hans Nyhage m. fl. hemställs att riksdagen beslutar avslå förslaget om dessa bidrag.

I kulturutskottets betänkande 1981/82:22 finns en moderatreservation med Lars Ahlmark som första namn. I denna reservation instämmer den moderata gruppen i kulturutskottet i nämnda motionsyrkanden och konstaterar att det bör vara en normal uppgift för ungdomsförbunden att delta i olika typer av skolaktiviteter och att man under de tre år som gått sedan förra valet bör ha hunnit skaffa sig en god beredskap inför den 19 september 1982.

Vi konstaterar vidare att regeringens budgetförslag på de flesta områden präglas av sparsamhet. Vi anser – och är också övertygade om – att de politiska ungdomsförbunden är beredda att ta sin del av det ekonomiska ansvaret och således avstå från de föreslagna extra medlen. Den växande medvetenheten om hur nödvändigt det är att vara restriktiv med medborgarnas skattepengar torde göra även – eller kanske särskilt – ungdomarna angelägna om att bidra till en minskning av statsutgifterna.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2 angående medelsanvisning under punkt 2, mom. 3, i kulturutskottets betänkande 1981/82:22. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 123 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! I centermotionen 1332 framhåller motionärerna att många barn och ungdomar i dag växer upp under helt annorlunda villkor än vad som var fallet för föräldragerationen för bara 20–30 år sedan. Samhällsförändringarna, bl. a. 1960-talets befolkningsomflyttningar, har varit snabba och påfrestande för stora grupper av människor. Uppsplittning av samhället, utarmning av de lokala miljöerna, ökad segregering och isolering är vad 1960-talets koncentrationspolitik lett fram till.

Barn och ungdomar växer upp utan att i närmiljön få kontakt med vuxenvärldens vardag och utan egentlig funktion. Den gemenskap som föräldrar och andra vuxna byggt upp på arbetsplatsen, i fackliga organisationer eller har kvar i hemorten på något annat håll finns inte tillgänglig för barn och ungdomar i bostadsområdet. Barns och ungdomars kontakter med en levande kulturgemenskap har därför brutits.

Undersökningar visar att många barn och ungdomar känner rädsla inför framtiden, rädsla för att bli arbetslösa, hur det skall gå för samhället, miljön och för dem själva. Rent allmänt upplevs ofta förhållandena i världen som plågsamma att tänka på – krig, svält, förtryck eller vuxensamhällets förljugenhet och falskhet.

Bland barn i lägre åldrar har det framkommit att barn i Sverige i högre grad än i andra länder känner sig ensamma. De flesta barnen i Sverige och de andra länderna som en nyligen gjord undersökning omfattade ansåg att åtminstone *någon* tyckte om dem. Men det är anmärkningsvärt att 11 % av

de svenska barnen gav svaret att de *aldrig* kände att det fanns någon som tycker om dem. Motsvarande siffra i de andra länderna var noll.

Ungdomars behov av mening med tillvaron, identifikation och spänning som inte tillgodoses i det dagliga livet, i familjen, i skolan eller på fritiden utgör en stor marknad för den kommersiella ungdomskulturen.

I rapporten Ej till salu från en arbetsgrupp inom statens ungdomsråd påvisas en del av de negativa inverknings som följer i den kommersiella ungdomskulturens spår. Ofta sprids värderingar som verkar nedbrytande, t. ex. våld, som lösning på problem, rasfördomar, konserverande av könsroller och förhärligande av en extrem individualism.

Barns och ungdomars uppväxtvillkor måste ses mot bakgrund av hur hela samhället fungerar. Vi menar att stora insatser måste göras för att åstadkomma goda uppväxtmiljöer för barn och ungdom.

De viktigaste komponenterna i en bra uppväxtmiljö är att den skall stärka egenvärde och identitet, ge tillhörighet och gemenskap, bygga på uppgifter och ansvar samt främja samverkan och solidaritet. Med bra uppväxtmiljöer menar vi bl. a.:

miljöer som människor kan överblicka, där barn och ungdomar kan och får vara med och ta ansvar;

miljöer där generationerna samarbetar kring viktiga frågor; barn och ungdomar måste ges möjlighet att successivt växa in i vuxensamhället med stöd från den vuxna;

miljöer som har produktiva uppgifter för alla, även barn; det ökar människors engagemang och motverkar passivitet och expertvälde;

miljöer som motverkar social utslagning och isolering och som främjar solidaritet, gemenskap och ansvar;

miljöer som fyller ungdomsåren med meningsfull verksamhet och därigenom skapar alternativ till det kommersiella fritids- och kulturutbudet.

Från dessa utgångspunkter krävs det medvetet arbete för en decentraliserad bebyggelsestruktur med fungerande lokalsamhällen, där behovet av arbete, bostad och fritidsaktiviteter i betydande grad kan tillgodoses inom samma område.

Starka folkrörelser är en naturlig del i vårt samhälle. Folkrörelserna är viktiga ur demokratisk synpunkt, eftersom de genom sina arbetsformer fostrar i demokrati och utgör kanaler för människors uppfattningar i viktiga samhällsfrågor. Folkrörelserna fyller också viktiga sociala och kulturella funktioner och ger människor möjlighet till personlighetsutveckling, ansvarstagande och identitet.

Ungdomsorganisationerna når ca 60 % av Sveriges barn och ungdomar, som genom att vara medlem i en ungdomsorganisation, speciellt i en idéburen organisation, får möjlighet till meningsfull sysselsättning. Att betyda något, att ha kanaler och veta hur man kan påverka sin närmiljö är viktigt. Genom medlemskap i en ungdomsorganisation kan barn och ungdomar få stimulans och uppmuntran till insikter i viktiga frågor.

Starka barn- och ungdomsorganisationer ger ungdomar möjlighet att påverka hela sin tillvaro. Genom att känna trygghet och gemenskap i en

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

grupp får ungdomar möjlighet att känna självförtroende.

Många ungdomsorganisationer brottas emellertid med problem; inte minst de idéburna organisationerna har problem att nå barn- och ungdomar i nya förortsområden. Undersökningar som gjorts av statens ungdomsråd visar också på en betydande social snedrekrytering av medlemmar. Det är de mest "välanpassade" ungdomarna som blir medlemmar i en förening.

Detta är naturligtvis i första hand organisationernas egna problem, men eftersom folkrörelserna spelar en så betydelsefull roll i vårt demokratiska system och fyller så viktiga uppgifter när det gäller det sociala och kulturella livet, är det viktigt att samhället stödjer folkrörelserna i deras strävan att engagera människor.

En längre tids sjunkande medlemssiffror för de idéburna ungdomsorganisationerna måste leda till åtgärder för att stärka de idéburna organisationerna i deras arbete, som ofta präglas av hård konkurrens från det kommersiella fritids- och kulturutbudet. Det finns också anledning att se över hur samhällets stöd till folkrörelserna på ett bättre sätt kan samordnas för att nå bättre effekt.

Samhället kan inte genom institutioner och specialister överta föräldrarnas roll, men väl vara till hjälp och stöd.

Folkrörelser och studieförbund måste spela en stor roll när det gäller att ge föräldrar stöd att vara aktiva i närmiljön och på så sätt vara med och forma den sociala och kulturella uppväxtmiljön för barn och ungdomar.

Kulturutskottet har i sitt betänkande nr 22 behandlat frågorna om anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationerna samt bidrag till CAN. Till betänkandet har fogats tre reservationer rörande anslagets storlek samt regler för bidrag.

Socialdemokraterna har i sina reservationer yrkat på en anslagshöjning på 10 milj. kr. för att möjliggöra högre bidrag samt införande av ett försöks- och utvecklingsanslag.

Som jag tidigare här har framhållit råder inga delade meningar beträffande ungdomsorganisationernas viktiga roll. Vi anser att det är samhällets uppgift att på olika sätt stödja dessa i arbetet, men med hänsyn till budgetläget har utskottsmajoriteten inte kunnat gå längre än propositionens förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 124 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Centern vill att regeringen skall lägga fram förslag till ett samlat barn- och ungdomspolitiskt program. Jag vill påstå att socialdemokraterna redan har lagt fram ett sådant samlat barn- och ungdomspolitiskt program i de två partimotioner som vi två år i följd har presenterat för riksdagen.

Det är väl tänkt att det handlingsprogram som ni talar om skall kosta pengar. Det är ett så obehagligt faktum att ni skjuter förslaget på framtiden. Det är ett sätt att göra det bekvämt för sig. Men hur skall man kunna motverka social utslagning och bilda motkrafter till en kommersialiserad

fritid, som herr Norrby talade om, om det inte får kosta pengar?

Karl-Eric Norrby talade sig också varm för starka barn- och ungdomsorganisationer. Man skulle stärka de idéburna ungdomsorganisationerna och bedriva uppsökande verksamhet i utsatta miljöer. Detta får man faktiskt inte gratis, utan staten måste skjuta till mer pengar än vad som har skett under den senaste tiden.

De fyra borgerliga regeringarnas tid har när det gäller ungdomsorganisationerna verkligen kännetecknats av nedprutningar, nedskärningar och njugghet över lag. Med fagert tal kommer man inte så långt – det är rejält stöd från statens sida som är verksamt.

Anf. 125 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I mars månad 1980 uppdrog regeringen åt statens invandrarverk att kartlägga de insatser som f. n. görs avseende såväl invandrarungdomarnas sociala förhållanden som deras arbetsmarknads- och utbildningssituation. Statens invandrarverk har fullgjort detta uppdrag och avlämnat en rapport, där man dels beskriver invandrarungdomars situation, dels föreslår konkreta åtgärder till förbättringar.

Den situation som invandrarungdomarna befinner sig i är inte obekant för regeringen och utskottet. Den beskrivs bl. a. utförligt i årets budgetproposition. Och den beskrivningen är vi alla överens om.

Statens ungdomsråd föreslår som en åtgärd att sex invandrarorganisationer skall kunna bli berättigade till stöd för ungdomsaktiviteter. Nu har utskottet avstyrkt denna begäran från statens ungdomsråd. Jag vill fråga utskottets representanter: Anser ni att invandrarungdomarnas situation kommer att förbättras genom denna avstyrkan av ungdomsrådets begäran? Anser ni att invandrarungdomarnas sociala förhållanden och arbetsmarknadssituation kommer att förbättras genom att ni utestänger invandrarorganisationerna från möjligheterna att bedriva en sådan ungdomsverksamhet som är så angelägen för denna grupp av ungdomar?

Anf. 126 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag vill till Alexander Chrisopoulos säga att det givetvis hade varit tacknämligt, om vi hade kunnat följa statens ungdomsråds förslag att redan i år låta invandrarorganisationerna omfattas av stödet till ungdomsorganisationer. Tyvärr har vi inte funnit detta vara möjligt. Men statens ungdomsråd brukar alltid så att säga ha ungdomsorganisationer på lager, som de återkommer med året därpå. Och min förhoppning är, Alexander Chrisopoulos, att vi nästa år skall kunna återkomma till dessa organisationer. Kanske är budgetläget då bättre. Och även om så inte skulle vara fallet, förmodar jag att vi kan infoga dessa organisationer bland de bidragsberättigade ungdomsorganisationerna. Jag hoppas som sagt att vi kan tillmötesgå statens ungdomsråd på denna punkt.

Catarina Rönning sade i sitt huvudanförande att det under de borgerliga regeringarnas tid har givits mycket futtiga – jag tror att hon faktiskt använde det ordet – anslag till ungdomsorganisationerna.

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Onsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Jag vill bara hänvisa till den uppräknig av anslagen till ungdomsorganisationerna som skedde i början av 1970-talet, både till den centrala och till den lokala verksamheten. Genom motioner och påverkan i utskott fick vi till stånd en ordentlig höjning av anslagsnivån, och det gjorde att vi kunde notera en betydande höjning av anslagens storlek under 1970-talet. Anslagen ligger kvar på samma nivå.

Jag måste säga till Catarina Rönnung, vilket hon får fatta på sitt sätt, att det tyvärr inte har varit möjligt att gå henne till mötes i den utsträckning som föreslås i den socialdemokratiska reservationen. Jag hänvisar som sagt i den frågan till budgetläget.

Anf. 127 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! När det gäller statens ungdomsråds anslagsframställning om att vissa invandrarorganisationer skall bli bidragsberättigade bygger utskottets avslagsyrkande på två förhållanden. Dels kostar det naturligtvis pengar – det handlar om summan 1 600 000 kr., som vpk har föreslagit i anslagshöjning. Dels gäller det en ändring av reglerna för att dessa organisationer skall kunna bli bidragsberättigade.

Invandrarorganisationerna missgynnas genom de nuvarande reglerna. För det första kan invandrarorganisationerna av naturliga skäl inte ha ett tillräckligt stort medlemsunderlag. För det andra är invandrarorganisationerna, också av naturliga skäl och av arbetsmarknadspolitiska skäl, tvingade att koncentrera sin verksamhet till vissa landstingskommuner. Följaktligen kan de inte uppfylla kravet att ha lokalorganisationer i minst hälften av landets landstingskommuner. Dessutom har dessa organisationer karaktären av familjeorganisationer, där alla familjemedlemmar deltar i aktiviteterna, vilket är mycket värdefullt med tanke på de svenska förhållandena.

Allt detta gör att reglerna måste omprövas. Utskottets representant har inte precis klargjort orsaken till att våra förslag har avstyrkts. Bakgrunden är alltså att det inte finns möjligheter att ompröva reglerna och de ekonomiska aspekterna, dvs. att den mycket stora summan 1 600 000 står som hinder för att tillmötesgå våra krav.

Anf. 128 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Karl-Eric Norrby sade att anslagen ligger kvar på samma nivå som i början av 1970-talet. – Inflationen ligger med all säkerhet inte kvar på samma nivå som då.

Det enda möjliga för er har varit att undan för undan beskära och pruta tiotals miljoner kronor i anslagen till ungdomsorganisationerna, samtidigt som ni talar om vilken viktig och central roll dessa ungdomsorganisationer förväntas spela för att ge ungdomarna en innehållsrik fritid och för att de ungdomar som riskerar att passiviseras eller dras in i drogmisbruk skall få bättre alternativ. Detta är bara läpparnas bekännelse. Man kan ställa sig upp och tala på det sättet, men ger man inte dessa medel händer det ingenting. Ert resonemang faller platt till marken.

Anf. 129 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Det är klart att man skulle kunna bli upprörd i stället för att bemöta Catarina Rönnungs påstående. Men låt mig bara, fru Rönning, påvisa att bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet har ökat från 68 milj. kr. till ca 90 milj. kr. Dessutom har det under de två senaste åren tillkommit ett bidrag till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna som nu uppgår till 8 milj. kr. Jag vill därmed påstå att vi under senare hälften av 1970-talet och början av 1980-talet har fortsatt den uppräknings som vi tvingade socialdemokraterna att gå med på under 1970-talets första hälft. Det ämnar vi också, så långt våra möjligheter sträcker sig, göra i fortsättningen.

Herr talman! Som svar till Alexander Chrisopoulos vill jag på förekommen anledning göra ett förtydligande av utskottsbetänkandet. Utskottet har med anledning av vad ungdomsrådet anfört sagt att ungdomsorganisationernas kostnadsredovisning i fortsättningen bör vara bestyrkt av kvalificerad revisor, dvs. auktoriserad eller godkänd revisor. Utskottet har med detta bara velat precisera kompetensen hos den revisor som bör bestyrka det underlag som organisationerna lämnar in till statens ungdomsråd för utarbetande av statligt bidrag till central och lokal verksamhet. De möjligheter som ungdomsorganisationerna och invandrarorganisationerna kommer att få i fortsättningen tror jag inte är så mycket betingade av de krav på kompetens som vi ställer på revisorerna utan fastmer av de medel som är tillgängliga.

Jag vill ännu en gång säga att jag hoppas att vi under det kommande året skall kunna ta med de organisationer som Alexander Chrisopoulos talar varmt för, även om de inte faller inom ramen för vad som gäller enligt reglerna, så att det blir möjligt att ge också dessa organisationer bidrag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 1 (bidragsregler)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Georg Andersson m. fl. med 126 röster mot 15 för motion 686 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 137 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 140 röster mot 137 för reservation 1 av Georg Andersson m. fl.

Mom. 3 (medelsanvisning)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 60 för reservation 2 av Lars Ahlmark m. fl.

Mom. 4 (ändring av gällande bidragsregler m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 15 för motion 686 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 126

Ondsdagen den
21 april 1982

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölles.

21 § Kommunal högskoleutbildning, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:20 om kommunal högskoleutbildning m. m. och om anslag till utbildning för vårdyrken, m. m. (prop. 1981/82:89 och 1981/82:100).

Anf. 130 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! I sitt betänkande med anledning av propositionen om kommunal högskoleutbildning säger utbildningsutskottet att principiella skäl talar för ett statligt huvudmannaskap för de medellånga vårdutbildningarna. Av hänsyn till den statsfinansiella situationen är det emellertid enligt utskottet omöjligt att genomföra ett förstatligande av nämnda utbildningar, varför utskottet ansluter sig till propositionens förslag om ett bibehållet landstingskommunalt huvudmannaskap.

Enligt föredragandens bedömning är det ofrånkomligt att en huvudmannaskapsförändring ger upphov även till samhällsekonomiska merkostnader. Detta står på s. 9 i propositionen. Huvudmannaskapskommittén däremot hävdade att en huvudmannaskapsförändring är samhällsekonomiskt neutral.

Det är svårt att av propositionen bedöma i vilket avseende samhället totalt skulle åsamkas merkostnader vid en huvudmannaskapsförändring. Det vore därför intressant att av utskottsmajoritetens företrädare få veta vilka samhällsekonomiska merkostnader som kan avses.

I en moderat reservation som är fogad vid betänkandet anförs att de ekonomiska förutsättningarna har ändrats sedan utredningen om enhetligt huvudmannaskap lade fram sitt förslag. Jag skulle vilja veta på vilket sätt de ekonomiska förutsättningarna har förändrats. Möjligen kan det vara genom de i budgetpropositionen minskade statsbidragen till de landstingskommunala utbildningarna. Men på vilket sätt detta skulle öka förutsättningarna för ett statligt huvudmannaskap har jag svårt att förstå.

Moderaterna anför också i reservationen att det i propositionen inte redovisas några ekonomiska beräkningar. Det stämmer, och det är naturligtvis därför komplicerat att bedöma effekterna. Jag förmodar emellertid att Landstingsförbundet har gjort ganska ingående beräkningar som underlag för sitt ställningstagande.

Utifrån utgångspunkten att ett enhetligt huvudmannaskap för all högskoleutbildning av principiella skäl hade varit att föredra, förefaller utskottsmajoritetens ställningstagande till ett fortsatt statligt huvudmannaskap för de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund helt inkonsekvent. Fr. o. m. den 1 juli 1982 ersätts nuvarande sjukgymnastlinje och arbetsterapeutlinje med en gemensam rehabiliteringslinje med två inriktningar, dels mot sjukgymnastik, dels mot arbetsterapi.

Onsdagen den
21 april 1982

*Kommunal hög-
skoleutbildning,
m. m.*

En gemensam linje med två inriktningar får alltså delat huvudmannaskap på en och samma ort. Detta underlättar knappast planeringen av utbildningens innehåll och organisation. Gemensamma utbildningsmoment kräver mer kontakter för att kunna genomföras, lärarnas anställningsförhållanden blir inte enhetliga, forskningsanknytningen av utbildningarna kräver särskild organisation osv. Vi anser därför att riksdagen nu bör fatta ett principbeslut om att de statliga sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund överförs till berörda landsting.

Och i konsekvens med vårt resonemang – att en utbildning så långt möjligt inte bör ha olika huvudmän – anser vi också att de tre enskilda sjuksköterskeskolorna, Sophiahemmets, Röda korsets och Ersta diakoniställsks sjuksköterskeskolor, bör överföras till Stockholms läns landsting. Huvudmannaskapskommittén har anfört så övertygande skäl för ett enhetligt huvudmannaskap för sjuksköterskeutbildningarna att riksdagen bör ge regeringen till känna att den bör medverka till att överläggningar tas upp mellan berörda huvudmän för de enskilda sjuksköterskeskolorna och Stockholms läns landsting i frågan. Några större ekonomiska lättnader för samhället innebär inte det enskilda huvudmannaskapet. Samhällets kostnader uppgår f. n. till 14,7 milj. kr. för de privata sjuksköterskeskolorna, medan de enskilda huvudmännen själva svarar för endast 0,7 milj. kr. för dessa utbildningar.

I övrigt har huvudintresset kring de frågor som denna proposition behandlar koncentrerats till förslaget om att upphöra med vidareutbildningen av sjuksköterskor i kirurgi och medicin fr. o. m. den 1 juli 1983. Den berörda elevorganisationen och den fackliga organisationen, SSEF och SHSTF, har agerat för att kunna garantera alla grundutbildade sjuksköterskor rätt till vidareutbildning. Över hela landet har intresset bland sjukvårdspersonal för denna fråga varit mycket stort. Det är därför tillfredsställande att utskottet nu föreslår en förlängning av nuvarande vidareutbildning t. o. m. läsåret 1985/86.

Arbetsmarknadssituationen inom vårdyrkena har drastiskt förändrats under det senaste året. Fortfarande finns behov av vidareutbildade sjuksköterskor medan de med endast grundutbildning har svårigheter att få arbete. I stället återgår många nu efter grundutbildning till tidigare tjänster som vårdbiträde/undersköterskor, och därmed förvärras arbetsmarknadsläget för dessa grupper.

Utskottets förslag att 65-poängsutbildningen med början höstterminen 1982 inte genomförs, utom i Skövde där antagning redan skett, och att därmed frigjorda resurser för denna i stället används för att utöka planeringsramen för påbyggnadslinjerna med 610 platser mer än vad som föreslås i budgetpropositionen innebär en väsentlig förbättring av det nuvarande låsta läget. Jag vill också uttrycka tillfredsställelse över att den kompletteringsutbildning, som skall ersätta nuvarande vidareutbildning efter 1985/86 för de grundutbildade sjuksköterskor som då ännu ej hunnit få sin vidareutbildning, enligt utskottets mening bör utredas utifrån utbildningsmässiga krav och att därvid omfattningen inte nu läses till 10 poäng.

Det är viktigt att målen för den nya hälso- och sjukvårdslinjen blir vägledande även för kompletteringsutbildningen. Primärvård och långtidsvård måste uppmärksammas i utbildningen. Överväganden om praktikkrav från de olika områden som utbildningen ger kompetens för bör också prövas.

Beträffande dimensioneringen av läkarlinjen har ju utskottets majoritet förordat en minskad kapacitet på läkarlinjen från 1983/84. Detta ställningstagande är dock försett med en säkerhetsventil genom en hänvisning till socialstyrelsens analys av läkarbehovet, som ju förtar substansen i beslutet. Det förefaller helt onödigt att nu föregripa ett förväntat beslutsunderlag med ett ställningstagande som i dag saknar underlag. Vi anser därför att detta tillkännagivande för regeringen borde utgå.

Att nu förändra kapaciteten på tandläkarlinjen motsätter vi oss utifrån i stort samma utgångspunkt. Tandvårdsutredningen har nu remissbehandlats och bereds inom regeringskansliet. I avvaktan på proposition om tandvården anser vi att kapaciteten på tandläkarlinjen skall bibehållas på oförändrad nivå nästa budgetår, i all synnerhet som det fortfarande finns brist på tandläkare inom vissa områden.

Slutligen vill jag konstatera att behandlingen av propositionen om den kommunala högskoleutbildningen i utskottet har varit konstruktiv och saklig och resulterat i ett i huvudsak brett förankrat betänkande. Det viktigaste är dock att det beslut kammaren nu skall fatta torde vara betydligt mer genomarbetat i flera avseenden än propositionen.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer vid utbildningsutskottets betänkande nr 20.

Slutligen: Från socialdemokratiskt håll har det till detta betänkande bifogats ett särskilt yttrande, där vi har velat markera att det är synnerligen otillfredsställande att riksdagen när det gäller receptarieutbildning föreläggs förslag, innan förhandlingarna mellan de berörda parterna har slutförts. Här har vi alltså inget yrkande utan bara ett särskilt yttrande.

Anf. 131 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Till utbildningsutskottets betänkande 1981/82:20, som vi nu behandlar, har vi moderater några reservationer. Jag vill i nattens sena timme kommentera två av dem, nämligen reservationerna 5 och 6. Rune Rydén kommer att ägna sig åt våra övriga reservationer.

I reservation nr 5 vänder vi oss mot att rehabiliteringslinjen inrättas fr. o. m. den 1 juli 1983. Vi gör det mot bakgrund av att vi inte kan finna att det föreligger tillräckligt underlag för hur en rehabiliteringslinje med samordning av sjukgymnast- och arbetsterapeutsutbildningarna skall vara utformad. Föredragande statsrådet säger själv uttryckligen i proposition 1981/82:100 s. 422 i bilaga 12: "Enligt min mening föreligger inte tillräckligt underlag för att ta ställning till avvägning mellan gemensamt och yrkesspecifikt innehåll i de båda inriktningarna." Trots detta föreslår statsrådet att linjen inrättas den 1 juli 1983.

Onsdagen den
21 april 1982

*Kommunal hög-
skoleutbildning,
m. m.*

Som underlag för förslaget finns blott och bart en rapport från UHÄ om ny utbildning av arbetsterapeuter. Som framgår av utbildningsutskottets betänkande på s. 28 föreslog arbetsgruppen enligt UHÄ:s rapport att arbetsterapeututbildningen skulle omfatta 100 poäng, dvs. en förkortning av utbildningstiden med 20 poäng. Däremot avstod arbetsgruppen från att ta ställning till *hela* rehabiliteringslinjens utformning.

Vi anser det vara av utomordentlig vikt att ett slutgiltigt beslut om tidpunkt för inrättande av rehabiliteringslinjen fattas av riksdagen, förrän det finns ett underlag för beslutet som klart visar att det som är specifikt för resp. yrkesfunktion inte går förlorat vid en större eller mindre samordning av utbildningarna till arbetsterapeut resp. sjukgymnast. Man skall ju ha klart för sig att utbildningsgrenarna – trots att båda yrkeskategorierna kan ha med samma patienter att göra – har olika utgångspunkter. Arbetsterapi har sin förankring i beteendevetenskap, och arbetsterapeuten skall utifrån samhällsliga, sociala och psykologiska faktorer angripa patientens problem. Sjukgymnastiken har sin förankring i naturvetenskap. Sjukgymnasten skall behandla patienterna utifrån sina kunskaper i bl. a. anatomi, biomekanik, fysiologi och sjukdomslära.

Det rör sig alltså om två helt olika utbildningar, där de yrkesspecifika behoven måste få vara styrande för utformningen av utbildningen. Grundutbildningen skall vara inriktad på den blivande yrkesfunktionen.

Vi brukar inte här i riksdagen fatta beslut utan att ha tillräckligt beslutsunderlag. I det här fallet tycks majoriteten vara beredd att göra det.

Vår uppfattning är att UHÄ skall utreda frågan om rehabiliteringslinjens utformning mer ingående än vad som gjorts just för att inte det yrkesspecifika skall gå förlorat till men för patienterna. Utredningsarbetet bör göras snabbt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation nr 5 beträffande mom. 26 i betänkandet. I konsekvens därmed yrkar jag också bifall till att utskottets hemställan i mom. 27 får lydelse enligt reservationen, så att sjukgymnastlinje och arbetsterapeutlinje anordnas i stället för rehabiliteringslinjen inom Norrbottens läns landsting fr. o. m. budgetåret 1983/84.

Så till reservation nr 6, som handlar om den sociala omsorgslinjen. Också här är tydligen riksdagsmajoriteten på väg att fatta ett förhastat beslut. Majoritetsförslaget i föreliggande betänkande grundar sig på föredragandes förslag i proposition 1981/82:100, att en ny social omsorgslinje skall inrättas fr. o. m. den 1 juli 1983. Den skall inordnas i vårdsektorn. Samtidigt skall den nuvarande socialpedagoglinjen avvecklas.

Vi finner det förvånande att föredragande statsrådet ignorerar omsorgskommitténs betänkande Omsorg om vissa handikappade och remissbehandlingen av det. Han är alltså beredd att avveckla en utbildning som är speciellt inriktad på att hjälpa barn och ungdomar med olika slag av handikapp. Det visas av uttalandet i propositionen, att han är medveten om att innehållet i utbildningen på den nya sociala omsorgslinjen kan komma att påverkas av

Onsdagen den
21 april 1982

*Kommunal hög-
skoleutbildning,
m. m.*

regeringens och riksdagens ställningstagande till omsorgskommitténs förslag".

Enligt vår mening vore det naturligt att först bestämma hur den framtida vården av rörelsehindrade och utvecklingsstörda barn och ungdomar skall vara utformad och sedan ta ställning till innehåll och omfattning av utbildningen för detta vårdarbete.

Det kan också vara av värde att få ytterligare belysning av de kvalitetsmässiga konsekvenserna av en utbildning som är kortare än den som ges vid socialpedagoglinjen.

Vi yrkar i reservation nr 6 att riksdagen bör avvakta ställningstagandena till omsorgskommitténs betänkande innan beslut tas om framtida inriktning av en social omsorgslinje.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall också till reservation nr 6, liksom till övriga moderata reservationer.

Anf. 132 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Låt mig först få uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet föreslår att vidareutbildningen inom medicinsk och kirurgisk sjukvård om 20 poäng bör utökas det kommande budgetåret och även fortgå längre än vad som föreslås i regeringens proposition. Förslag om att den nuvarande vidareutbildningen för sjuksköterskor skall få fortsätta så länge behov finns har förts fram även i vpk-motionen 2145.

Detsamma gäller förslagen i vpk:s och andra motioner om påbyggnadslinjen inom psykiatrisk vård, där utskottet föreslår att universitets- och högskoleämbetet ges i uppdrag att snarast undersöka möjligheterna att anordna en behörighetsgivande utbildning om 10 poäng för sjuksköterskor som har genomgått gymnasieskolans utbildning för skötare i psykiatrisk vård.

I yrkande 2 i vpk-motionen har vi tagit upp frågan om bidragen till de s. k. FoU-tjänsterna. I lärtjänstutredningens betänkande föreslogs ett engångsbelopp på 5 milj. kr. för särskilda FoU-tjänster. I propositionen föreslogs att dessa tjänster skulle rymmas inom schablonbeloppet. Vi har i vår motion pekat på risken för att dessa tjänster då inrättas bara i undantagsfall, eftersom de motsvarar ett nytt verksamhetsområde.

Nu har utskottet anslutit sig till utbildningsministerns uppfattning i den här frågan, men med det tillägget att om det skulle visa sig att FoU-tjänster inte inrättas för de kommunala högskoleutbildningarna inom vårdnadssektorn, så bör frågan om ett särskilt bidrag på nytt aktualiseras. Risken är dock att denna aktualisering i så fall kommer för sent, och vpk står därför kvar vid yrkande 2 i motion 2145.

Så till frågan om sjukgymnastutbildningen och den nu föreslagna nya rehabiliteringslinjen: Förslaget om den nya linjen väckte som bekant många protester bland landets sjukgymnaster, och de berörda linjenämnderna och de fackliga organisationerna avvisade också förslaget. Detta har uppenbarligen ignorerats av statsrådet och regeringen. Särskilt anmärkningsvärt i hela handläggningen är ju att sjukgymnasterna inte har fått komma till tals i fråga

Onsdagen den
21 april 1982

*Kommunal hög-
skoleutbildning,
m. m.*

om denna utbildning, som i högsta grad berör innehållet i deras yrkesarbete.

Den linje som man har föreslagit skall inrättas har två inriktningar – arbetsterapi och sjukgymnastik. UHÄ-rapporten 1981:11 redovisade en utredning av arbetsterapiutbildningen och angav att utredarna inte hade tagit ställning till rehabiliteringslinjen. Den nya linjen kommer att innebära en omfattande förändring av utbildningen till sjukgymnast. Varför har då inte sjukgymnasternas fackliga företrädare eller de nuvarande studenterna med denna inriktning tillfrågats om sina erfarenheter och synpunkter? Vad är det som har motiverat denna brist på intresse av att förankra förslaget genom att låta det formars även av denna samlade yrkeserfarenhet?

I betänkandet förklaras ingenting av detta, och det finns följaktligen skäl för oss motionärer att stå fast vid att införandet av den nya linjen bör skjutas upp tills innehållet och följderna för yrkesfunktionerna har utretts ytterligare. Denna utredning bör kunna ske snabbt – kunskaperna finns ju hos yrkesföreträdarna. Vpk kommer följaktligen att stödja reservation 5.

Regeringens förslag att lägga ner socialpedagogutbildningen i Stockholm till förmån för en allmän utbildningslinje inom vårdsektorn är väl att se i ljuset av den stora besparingsskälvan. Sannolikt är det inte omsorg om utbildningens kvalitet som ligger bakom detta förslag. Det är ett dåligt underbyggt förslag, som också kan befaras ge en sämre utbildning än den som i dag meddelas vid socialpedagogiska institutet. Snarare är väl här regeringens avsikt att öka kapaciteten till lägsta möjliga kostnader genom kortare utbildningstid och ökad genomströmning. Inga argument har framförts för att man skall skära ner utbildningen med en tredjedel för dem som skall ha hand om psykiskt utvecklingsstörda. När förslaget nu läggs fram har riksdagen ännu inte tagit ställning till vad som föreslås av omsorgskommittén.

Vpk förslår att den nya allmänna utbildningslinjen inte inrättas. Den innebär också ett hot mot den integrering och helhetssyn som i dag är utgångspunkter för omsorgsarbetet.

Herr talman! Det är inte ofta som vi finner moderaterna på samma linje som vpk när det gäller att försvara utbildningskvalitet och viktiga sociala områden mot besparingspolitiken. I det här fallet gör vi det, och eftersom vpk-motionen 415 tillgodoses i moderat-reservation nr 6 kan jag ansluta mig till Birgitta Rydles nyss framförda yrkande i detta moment.

Vpk-motion 1828 ingår i en rad andra motioner, i vilka det begärs att även en påbyggnadslinje för arbetsterapeuter med inriktning mot omsorg om psykiskt utvecklingsstörda och habilitering skall inrättas. Utbildningen för verksamhet inom omsorg och habilitering är redan dåligt tillgodosedd. Nu föreslås ytterligare neddragning av grundutbildningen, och det inger farhågor om att omsorg och habilitering i fortsättningen blir ännu mer eftersatt. Arbetsterapeuter som skall arbeta med denna grupp människor behöver en för ändamålet riktig utbildning, och det talar för motionskraven om en påbyggnadsutbildning om 20 poäng.

Vpk har också motionerat om en förstärkt utbildning av tandhygienister,

Nr 126

Onsdagen den
21 april 1982

*Kommunal hög-
skoleutbildning,
m. m.*

och Inga Lantz kommer i morgon att ta upp den frågan när den här debatten återupptas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna 772, 1791 och 1828 samt motion 2145, yrkande 2.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

22 § Anf. 133 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs trafikutskottets betänkande 22 samt näringsutskottets betänkanden 28 och 32 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

23 § Kammaren åtskildes kl. 23.50.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert